

Terezínská iniciativa 115

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

květen 2023

V neděli 21. května se konala tradiční Terezínská tryzna, jíž se také zúčastnil prezident České republiky.

Foto: Radim Nytl, Památník Terezín

Jom ha-Šoa ve ha-gvura – Den šoa a hrdinství

Podobně jako v Izraeli, tak i v mnoha dalších zemích světa, především v židovských komunitách, se každoročně připomíná genocida Židů v období šoa. Vzpomínkový den (podle židovského kalendáře 27. nisanu – jinak to bylo 19. dubna 1943) připomíná začátek povstání ve varšavském ghettu. Připomíná nejen utrpení zavražděných obětí, ale také hrdinství těch, kteří se převážně holýma rukama a naprosto bez jakékoliv naděje na úspěch, postavili po zuby vyzbrojené přesile. Těch pár pušek a granátů, které měli obránci ghetta k dispozici, nemohlo znamenat, a také neznamenalo, nic podstatného.

Židé ve Varšavě nebojovali jen o vlastní životy, ale spíš o čest a důstojnou smrt v boji. Povstání trvalo téměř měsíc. Letos uběhlo 80 let od této tragické události.

Jom ha-Šoa ve ha-gvura – Den šoa a hrdinství – zní celý název připomínkového dne v Izraeli. Den, kdy se ve všech izraelských městech na dvě minuty rozezní sirény a zastaví veškerá doprava, veškerá práce, veškerý život... Dvě symbolické minuty, které mají připomenout všechny lidi, které zavraždili jiní lidé během šoa, během holocaustu.

V širším kontextu nejde pouze o účastníky varšavského povstání, ale o všech šest milionů obětí hrůzného národního socialismu v nacistickém Německu. Čtení jmen lidí, kteří většinou nemají ani vlastní hrob. Čtení jmen těch, kteří byli

ponižováni, pronásledováni a zavražděni jen proto, že se narodili. Připomeňme si jejich památku!

Připomeňme si, že žili ve stejných městech a vesnicích v jakých dnes žijí Češi a Moravané, připomeňme si, že jejich smrti utrpěli ztrátu nejen jejich příbuzní a blízcí, ale také celá společnost. Možná, že mezi povražděnými, zejména dětmi, byli ti, z nichž nikdy nevyrostli nositelé Nobelových cen, úspěšní sportovci, olympionici, slavní herci a herečky, slavní režiséři, vynálezci, úspěšní lékaři. Možná, nebyť jejich zbytečné smrti, měli bychom už dnes třeba účinný lék proti rakovině.

Tragedií šoa přišla lidská společnost o mnohé. Třetina světové židovské populace zahynula naprosto zbytečně v děsivém pokusu o vyhlazení jednoho národa. Mezi šesti miliony povražděných bylo víc než 80 tisíc obyvatel Čech a Moravy.

A tak se dnes inspirujeme hrdinstvím všech, kteří se dokázali chrabře postavit zlu i s vědomím nejistého výsledku. Připomeňme si ty, kteří chtěli pomoci ohroženým, ozvat se proti hlasu nenávislné většiny. Společně s úctou k památce obětí je to jediná cesta k tomu, abychom zabránili dalšímu šíření nenávisli a propuknutí bezpráví v naší současné i budoucí společnosti!

Také letos jsme si připomněli tento památný den. Členové Terežinské iniciativy se zúčastnili veřejného čtení jmen obětí šoa na různých místech ČR.

Michal Stránský

Jom ha-Šoa v Pinkasově synagoze

Foto: Michal Stránský

Letošní připomínkové shromáždění zahájil František Bányai, předseda ŽOP, a pak předal slovo Aleně Lehovcové, která na úvod přednesla svůj projev:

Judita Škodová

František Bányai

„Byla jsem vyzvána, abych krátce promluvila k dnešnímu dni Jom ha-Šoa. Přistupuji k tomuto úkolu s pokorou a osměluji se pronést alespoň pár slov.“

A. Lehovcová, V. Neuwirthová, P. Vacek

Alena Lehovcová

Karol E. Sidon

Donedávna na tomto místě promlouvali přeživší pamětníci šoa. Už jich ovšem žije jen málo a těm se již často nedostává sil. Ptala jsem se, proč právě já, která jsem to nezažila?

S bratrem jsme vyrostli v rodině, traumatizované děsivými prožitky z války, přestože jsme se narodili až po jejím skončení. Naší mamince se vlastně nikdy z koncentračního tábora nepodařilo odejít. Z její nejbližší rodiny nepřežil nikdo, takže jsme byli ochuzeni o babičku, dědečka, tety, strýce, sestřenice, bratrance.

Maminčinou velkou starostí bylo, aby se na ty, kteří se nevrátili, nezapomnělo ani po její smrti. Tato starost byla v podstatě sdílená všemi, kterých se týkal podobný osud. Proto je třeba, abychom v této tradici pokračovali i my, z druhé, třetí a dalších generací.

Mnozí z přeživších považovali za svou samozřejmou povinnost jezdit po školách a vyprávět, zejména dětem, ale i těm starším, středoškolákům a vysokoškolákům, co byl a co je antisemitismus. Co se stalo nejen za války, ale i jak se Židům žilo před válkou a po ní. Z jejich vzpomínek vyplývá, že návraty těch osamělých, kteří o rodinu přišli, byly

většinou velmi těžké a bohužel nevypovídají nic lichotivého o mnohých našich spoluobčanech. Byli tedy vedeni snahou vysvětlovat a naléhat, aby se podobné hrůzy již nikdy neopakovaly.

Když jsem byla velmi mladá, myslela jsem si, že je to všechno již historie, něco vzdáleného a neskutečného. Ale, podíváme-li se dnes jen pár set kilometrů na východ, je jasné, že podobné hrůzy, bezpráví a násilí v nejrůznějších podobách jsou bohužel stále aktuální.

I proto si myslím, že je důležité oběti šoa připomínat. Byli to konkrétní lidé se svými radostmi a starostmi, jejichž životy byly násilně přervány. Nechtělo se uvěřit, že je něco takového vůbec možné. Nahnat nevinné lidi do plynové komory a svět to dopustí... Alespoň některým z nich vrátíme dnes jejich jména a důstojnost.“

Potom následovalo čtení jmen. Střídavě četli Alena Lehovcová, Vida Neuwirthová a Petr Vacek. Na závěr vzpomínkového setkání se pomodlil vrchní zemský rabín Karol E. Sidon.

V regionálním vysílání Českého rozhlasu promluvil v neděli 16. dubna o významu Jom ha-Šoa v pravidelném vysílání Šalom alejchem Michal Stránský, předseda Terezínské iniciativy.

Jom ha-Šoa v Terezíně

Stanislav Lada,
foto: Radim Nytl

V úterý 18. dubna 2023 se v Terezíně již po třiatřicáté konalo čtení jmen obětí holocaustu v terezínském ghettu – Jom ha-Šoa. I s dvěma „covidovými“ lety, kdy jsme četli alespoň online, se v Památníku Terezín koná připomínka Jom ha-Šoa již od roku 1990. V rámci letošního svátku se četlo 100 jmen obětí z transportu AAo, který přijel do Terezína z Olomouce dne 8. 7. 1942, dále z transportu AAP z Prahy, který přijel 9. 7. 1942 a v neposlední řadě se četla také jména dvou obětí z Pardubic, které přijely dvěma prosincovými transporty roku 1942.

Východní Čechy byly vybrány záměrně, aby korespondovaly s doprovodným programem, který letos zahrnoval mimořádné divadelní představení studentů gymnázia z Vysokého Mýta, kterým si v loňském roce v Mýtě připomněli 80. výročí deportace svých

Tomáš Výchopeň

židovských spoluobčanů do Terezína. Divadelní hra z pera studentky Zuzany Krejčí představovala životní osudy čtyř vysokomýtských rodin, byla velmi civilní, dojemná a studenty velmi dobře předvedená. Přítomni byli také potomci jedné ze zmíněných rodin, v čele s paní Věrou Dvořákovou. Na tomto místě musíme zmínit roli paní Soni Krátké, kurátorky Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě, která akce připomínce na vysokomýtské Židy organizovala.

Samotného čtení se letos ujalo osm hostů, kterými byli již zmíněná paní Věra Dvořáková, Soňa Krátká, profesoři Aleina Šalounová a Zbyněk Příbyl z Gymnázia Vysoké Mýto, dále místostarosta Vysokého Mýta Jan Lipavský, studentka Zuzana Krejčí, předsedkyně Výboru pro národnostní menšiny Ústeckého kraje Karolína Žáková a předseda Židovské obce Teplice Michael Lichtenstein.

Součástí programu byla také židovská modlitba v podání zemského rabína Karola Sidona.

Rabín Karol E. Sidon

Akce se zúčastnilo cca 100 lidí.

Veřejné čtení jmen obětí holocaustu na náměstí Jiřího z Poděbrad

Foto: Michal Stránský

Bezmála před třiceti lety zřídila Tereziánská iniciativa jako svou servisní organizaci Institut, který se již řadu let věnuje organizaci veřejného čtení jmen obětí holocaustu. Letos se čtení jmen odehrávalo v Praze na Jiřáku a v třiatvaceti dalších místech v České republice. Veřejné čtení jmen zahájil Tomáš Kraus, pověřený ředitel Institutu Tereziánské iniciativy, následujícím projevem:

„Stalo se již novodobou tradicí, že se v těchto dnech scházíme na veřejných prostranstvích, abychom si připomněli tragické osudy našich spoluobčanů, sousedů, známých. Ne, nejsou to ti, které dnes vídáme, jak s námi jedou veřejnou dopravou, jak s námi nakupují ve stejných obchodech, či vodí děti do stejných škol a školek. Ti, které si dnes připomínáme, vypadali možná stejně, ale žili takto s našimi rodiči, či s našimi prarodiči. Byli to naši rodiče

a naši prarodiče, kteří je vídali na stejných místech, po kterých dnes chodíme i my, byli to naši rodiče a prarodiče, kdo je znal často jen od vidění, ale často i důvěrně, jako své známé, přátele, spolužáky, sousedy. A tihle lidé najednou zmizeli. Ze dne na den, aniž by se vědělo, co se s nimi stalo. Až dávno poté, co skončila válka, která dostala přídomek druhá světová, se svět začal zajímat o to, proč tu vlastně s námi nezůstali.

**18. dubna
14.00**

יום השואה
**Jom
-ha-
Šoa**

**VEŘEJNÉ ČTENÍ JMEN OBĚTÍ HOLOCAUSTU
Jom ha-Šoa 2023**

Tomáš Kraus

Ano, již tehdy – potom, co si Evropa oddychla od krutostí nacistického režimu a válečné vřavy – se mnozí ptali, co se vlastně stalo. Začala se objevovat první svědectví o hrůzách koncentračních táborů a o neuvěřitelných zvěrstvech, která vyvolávala pocit, že se lidstvo propadlo do temnot středověku. A tehdy se veřejnost začala ptát, jak to vůbec bylo možné. Co se stalo? Proč se ti lidé nebránili? Jenomže záhy poté se svět opět ocitl na prahu nové války, která – naštěstí – skončila „jen“ jako válka studená, a mnohé otázky zůstaly po několik desetiletí bez odpovědi. Tím se také rozšířil jakýsi mýtus o tom, že Židé odcházeli zcela apaticky, aniž by se pokusili o jakýkoliv odpor. Opak byl pravdou.

A proto jsme dnes zde. Připomínáme si nejen památku nevinných mučedníků, ale i těch, kteří se odhodlali k boji, který z podstaty věci nemohli vyhrát. *Jom ha-Šoa* je hebrejský výraz pro Den obětí holocaustu, ale jeho celý název zní *Jom ha-Šoa ve ha-gvura*, tedy den obětí holocaustu a připomínka hrdinství. A termín této připomínky byl stanoven zcela symbolicky, tak, aby toto hrdinství zdůraznil – na den, kdy ve varšavském ghettu propuklo povstání jeho nedobrovolných obyvatel, kteří, ač věděli, že nemohou vyhrát, se přesto postavili – i jen s těmi několika zbraněmi, které měli v ruce – na odpor. Stalo se tak 19. dubna roku 1943, ale datum se řídí židovským lunárním kalendářem, takže je pohyblivé. Letos připadá na 18. duben.

Stejně jako u nás, kde byla v dobách komunistické totality, zcela překroucena historie Terezína v době nacistické okupace, i v sousedním Polsku bylo hrdinství varšavského ghetta záměrně překryto jinými narativy, především varšavským povstáním ze srpna 1944, a to přesto, že zde dosti neblahou roli sehrála Sovětská armáda. Až po pádu železné opony jsme mohli tyto příběhy lidských tragédií, ale i nesmírného odhodlání, prezentovat široké veřejnosti.

A tak se tu scházíme, na veřejných prostranstvích, již po osmnácté. Čtením jmen si chceme připomenout nejen památku zmizelých známých, sousedů, kamarádů a přátel našich rodičů a prarodičů. Chceme uctít památku i těch neznámých hrdinů, kteří se dnes stali našimi vzory. Dlouho jsme si mysleli, že takové vzory vlastně už potřebovat nebudeme. Jak hluboce jsme se mýlili.“

Polský institut v Praze pořádal 19. dubna ve spolupráci s Městskou knihovnou v Praze a Židovským muzeem v Praze na počest 80. výročí povstání ve varšavském ghettu promítání filmu: *Zygielbojmova smrt* (Śmierć Zygielbojma).

Film podle skutečné události líčí osudy polsko-židovského politika Szmula Zygielbojma (Wojciech Meczaldowski), který 12. května 1943 spáchal v Londýně sebevraždu. Jeho čin měl být protestem proti pasivitě světa k tragédii holocaustu. Příběh je vyprávěn z perspektivy mladého britského novináře Adama (Jack Roth), jenž si podobně jako většina lidí západního světa neuvědomoval, jak obrovskému zločinu na východě tehdejší Evropy dochází.

O den později uspořádal Polský institut ve spolupráci s Velvyslanectvím Polské republiky, ŽMP a FŽO koncert, nazvaný *Warsze*, v prostorách velvyslanectví:

Koncert připomněl 80. výročí povstání ve varšavském ghettu a prostřednictvím hudby přenesl posluchače do válečné Varšavy – města dvou kultur, náboženství a jazyků. Města, kde žila druhá největší židovská diaspora na světě (po New Yorku). I když už v dnešní Varšavě někdejší Severní čtvrť nenajdeme, můžeme do ní nahlédnout prostřednictvím hudby polsko-židovských skladatelů: Władysława Szpilmana a Mieczysława Weinberga. Zazněl Szpilmanův Mazurek z roku 1940, který hrdina filmu *Pianista* hrával za války ve varšavských kavárnách, a také Weinbergova *Árie*, napsaná v roce 1942 v emigraci v Taškentu pod vlivem zpráv o likvidaci varšavského ghetta. K uctění památky tisíců bezejmenných obětí nacistické ideologie byly do programu zařazeny i dva žalozpěvy: *Aus Liebe* Johanna Sebastiana Bacha a *Nigun* Ernesta Blocha. Koncertovali dva mladí polští interpreti – Ania Karpowicz (flétna) a Mischa Kozłowski (klavír).

Jom ha-šoa v Chocni

Hana Vavříková, foto: Petra Zeidlerová, Orlické muzeum Choceň

Diana Prouzová a Hana Vavříková

Zazněly hebrejské písně i šofar

Studenti střední školy

Patříme letos opět k jednomu z čtyřiceti měst naší republiky, která se připojila ke čtení jmen obětí holocaustu na Jom ha-Šoa.

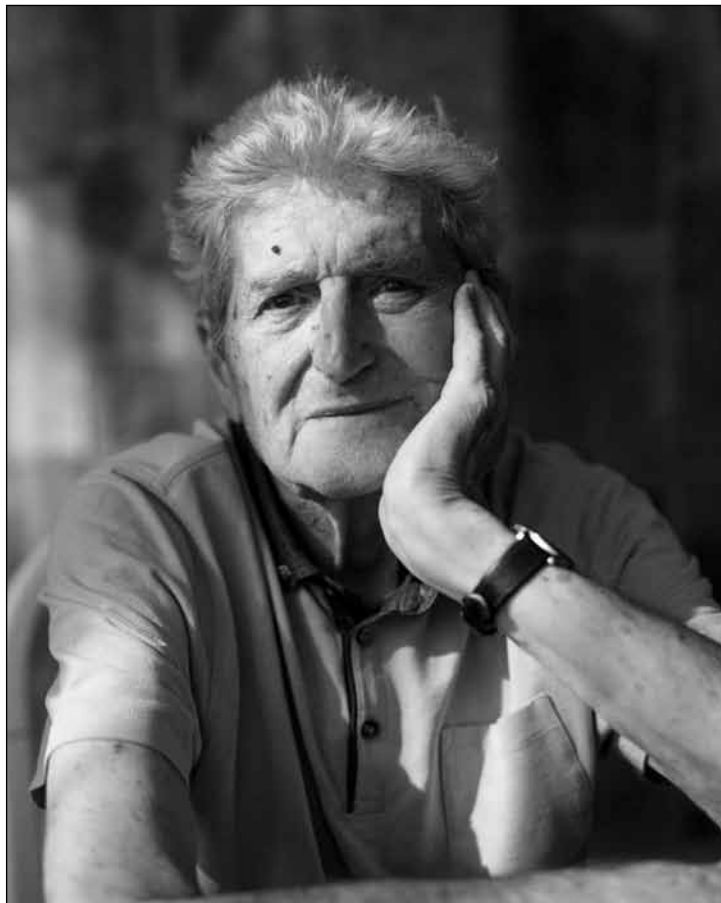
Před čtyřmi lety jsme s kolegyní přijaly pozvání od Institutu Tereziánské iniciativy na přípravnou schůzi. Dozvěděly jsme se, co organizují pro všechny zúčastněné, co máme připravit my, a hlavně, jaká je idea tohoto svátku. Nesmírně mě oslovil tehdy sedmadvadesátiletý Jaroslav Kraus, ze záznamu na videu vyslovil básnický obraz, že každé jméno, které zazní do éteru, je jedna částice gotického oblouku, že tak tvoříme sdružení stavitelů pomníků, stavitelů chrámů.

Naší zásluhou tato jména zazní nahlas, veřejně, vyslovením jmen obětí je vracíme do naší společné historie.

Letošní Jom ha-Šoa se u nás konal na nádvoří choceňského zámku. Sešlo se asi osmdesát lidí, dospělí z Chocně, mnoho studentů zdejší střední školy obchodní. Přidali se i známí z Holic, chtěli připomenout své židovské oběti. Po úvodních slovech zahráli učitelé ZUŠ hebrejské písně, zazněl i šofar. Četli jsme jména choceňských a holických, k tomu pak dalších židovských obětí podle seznamů od Institutu Tereziánské iniciativy i obětí projíždějícího vlakového transportu smrti z ledna 1945, jejichž jména se podařilo identifikovat. Bylo přečteno celkem 312 jmen. Důstojně jsme tak naplnili účel Jom ha-Šoa, připomínku holocaustu a jeho obětí.

Vše se mohlo konat zejména díky podpoře, porozumění a pomoci ze strany choceňského městského muzea, starosty města, ZUŠ, učitelů.

Předsednictvo Tereziánské iniciativy oznamuje čtenářům smutnou zprávu:

Kdybich se někdy vznesl sám nad sebe a viděl tam dole toho chlapíka, co jsem já, rozhodně bych jeho genům napsal reklamní slogan: "Život chceš mít jako sen? Opatři si Hronův gen!"

*V úctě sklon
Hanuš Hron*

HANUŠ HRON

18.6.1925 - 13.4.2023

Pohřeb proběhne na židovském hřbitově v Karlových Varech - Drahovicích, Hřbitovní ul. v úterý 18.4.2023 v 11 h.

Nechť je jeho duše přivinuta do svazku živých!

V neděli 21. května se uskutečnila tradiční Tereziánská tryzna, které se zúčastnil i prezident České republiky Petr Pavel

mistran, foto: Radim Nytl, Památník Terezín

Každoroční vzpomínková slavnost Tereziánská tryzna se konala třetí květnovou nedělí na Národním hřbitově před Malou pevností v Terezíně. Po nástupu Čestné stráže a hudby Armády ČR byla v 10 hodin tryzna zahájena kladením věnců a kytic. Po zaznění státní hymny v podání operní pěvkyně Edity Adlerové přivítal zúčastněné ředitel Památníku Terezín Jan Roubínek.

Následně přišel na řadu hlavní projev prezidenta České republiky Petra Pavla, na který navázalo slovo pamětníka. V letošním roce promluvil Ján Hanák – bývalý vězeň tereziánského ghetta.

Po křesťanské modlitbě mons. Dominika kardinála Duky se pomodlil vrchní zemský rabín Karol Efraim Sidon. Program tryzny pak byl ukončen hudebním vystoupením dívčího pěveckého sboru Puellae cantantes z Litoměřic.

„Z účasti pana prezidenta Pavla se velice těšíme, a to i z důvodu jeho bydliště v obci Černouček u nedaleké Roudnice nad Labem. Pevně jsme věřili, že naše pozvání přijme. Kromě prezidenta republiky či bývalých vězňů jsou k účasti na akci každoročně zváni ústavní a vládní činitelé České republiky a členové zákonodárných institucí, reprezentanti zastupitelských sborů akreditovaných v ČR ze země, jejichž příslušníci prošli represivními zařízeními v Terezíně a Litoměřicích, a zástupci tuzemských i zahraničních martyrologických institucí,“ uvádí ředitel Památníku Terezín Jan Roubínek.

Projev prezidenta České republiky Petra Pavla:

Vážený přeživší a pamětníci, vážení ústavní činitelé, vážení velvyslanci, představitelé Židovské obce, dámy a pánové, třetí květnovou nedělí tradičně věnujeme uctění obětí nacistické genocidy. Na Národním hřbitově Terezín si už 76 let připomínáme více než 155 tisíc lidí, kteří prošli tereziánským ghettem. Podle propagátorů zrůdné nacistické ideologie založené na představě vlastní nadřazenosti se tito lidé provinili špatným etnickým původem. Jako Židé byli zbaveni základních lidských práv. Čelili děsivým životním podmínkám, ponižování, a také trvalému strachu, že budou deportováni tam, odkud není návratu.

Na oběti našich historických chyb nesmíme zapomínat. Nesmíme zapomenout na rodiny ani jednotlivce, kteří šlapali pěšky, s těžkými zavazadly v rukách, z nádraží v Bohušovicích do Terezína, a domnívali se, že jedou za prací, a že se o víkend vrátí domů. Domov, bohužel, už nikdy nespatriili. Podle historiků každý čtvrtý vězeň v Terezíně zemřel. Téměř 90 tisíc osob odvezly transporty do vyhlazovacích táborů.

Norimberské rasové zákony představují tragické memento zla, jakého se člověk na člověku může dopustit. Ukázaly nám, jak zranitelná je lidská společnost pod tlakem propagandy a lživých zpráv. Je smutnou pravdou, že zločiny nacistického režimu procházely, protože většinová společnost o nich dlouho mlčela. Možná neměla sílu na odpor. Možná z pohodlnosti. Pomohla tomu i nacistická snaha skrýt pravdu a umění manipulace s myslí veřejnosti. Příkladem úspěchu propagandy je legenda o městě, které „Vůdce daroval Židům“. Takto zněl název propagandistického filmu natáčeného právě v Terezíně.

Tato unikátní pevnost, po celé Evropě známá jako jeden z vrcholů vojenského inženýrství, se nakonec stala symbolem toho nejhoršího, čeho je člověk schopen. Odpovědnost za zločiny, které páchali naši předkové, musíme přijmout, a poučit se z nich. Nerad jsem se dočetl, že některé budovy v tomto městě jsou v havarijním stavu, nebo že se jejich část dokonce zřítila. Je nezbytné, aby vláda intenzivně hledala cesty, jak postupně destrukci tohoto místa zabránit, protože je zdrojem naší historické paměti. Umožňuje předávat svědectví dalším generacím. To je důležité kvůli současným hrozbám, jako jsou různé formy extremismu, fobií nebo vyjatého nacionalismu.

Podobně jako nacistická propaganda, tak i Putinovo Rusko, dnes označuje válku na Ukrajině za něco nutného a spravedlivého. Paradoxně za pokus o „denacifikaci“. Ruské lži, že stát s demokracií zvoleným prezidentem židovského původu, jehož rodina přežila holocaust, potřebuje osvobodit od nacistismu, musíme důrazně odmítnout. Je to pouze snaha, jak odvrátit pozornost

od slabosti vlastního Putinova režimu a sjednotit ruské domácí publikum proti údajnému démonickému vnějšímu nepříteli.

Přál bych si, aby historie našim dětem a vnoučatům už nikdy v budoucnu nedala stejnou lekci jakou byla druhá světová válka. Doba není a nebude lehká. Občany v Česku, i v celé Evropě, trápí těžkosti každodenního života způsobené ekonomickými i sociálními důsledky války. Únava z války dostává politiky pod tlak a znesnadňuje úsilí o zodpovědné hospodaření se státními rozpočty. Udržet jednotu k podpoře Ukrajiny, tak bude stále náročnější. Na tomto místě bych proto chtěl apelovat, abychom nerezignovali na naši snahu Rusko na Ukrajině porazit a odmítnout tak ignorování pravidel mezinárodního řádu, kterého jsme svědky. Motivací by nám měla být právě naše historická zkušenost, o které dnes mluvíme. Je správné, že si ji připomínáme a dáváme do souvislosti s dnešní situací. Jen tak se můžeme vyhnout opakování chyb minulosti.

Projev pamětníka Jána Hanáka:

Nachádzam sa v Terezíne prvý krát od jeho oslobodenia, teda takmer po osemdesiatich rokoch. Mám zmiešané pocity, pretože na jednej strane je veľkou cťou byť pozvaný na takúto vzácnu udalosť, súčasne však sa mi vynárajú spomienky nielen na tunajšie väznenie, ale aj na udalosti, ktoré deportácií do Terezína predchádzali a žiaľ aj na tie, ktoré po oslobodení nasledovali, pretože holocaust v pozmenenej forme pretrvával ešte dlhé roky,

počas ktorých sa mnohorako - vrátane pogromov - potvrdzoval známy fakt z psychológie, že nenávidíme tých, ktorým sme ukrivdili.

V základnej škole som ako riadny vyučovací predmet navštevoval rímsko-katolícke náboženstvo. Ako druhák som absolvoval prvé sväté prijímanie, ako tretiak som sa stal zanieteným miništrantom. Po obsadení Slovenska Nemcami v roku 1944 som ako 8,5 ročný s o rok starším bratom zostal bez rodičov a bol som umiestnený do sirotinca. O pár týždňov ma eskorta Hlinkovej gardy odviezla do tábora v Seredi, odkiaľ som sa v dobytčom vagone dostal sem. V Magdeburgských kasárňach, v jednej z preplnených miestností sa každý večer na malom stolíku prestrel biely uterák a zapálila sa sviečka. Spoluväzni rôznych národností a vierovyznaní čítali modlitby zo svojich modlitebných knižiek, ja som predriekal modlitby z miništrancie. Pomáhalo to, dávalo to nádej... Ale na Terezín mám aj jednu vzácne pozitívnu, doslova radosnú spomienku. Po premiestnení do nejakého detského zariadenia z piesní, ktoré nás naučili české pani učiteľky mi mimoriadne utkvela *Přijde jaro, přijde, bude zase máj, rozkvitnou se louky, rozkvitne se háj*. Ešte bol sneh, ale ja som v tých slovách cítil nejaké posolstvo. A to sa naplnilo; prišlo jaro, prišlo, bol máj roku 1945 a ôsmeho bol tábor oslobodený... Geto sa vyprázdňovalo a keďže sa každý staral len sám o seba, nevedel som ako sa dostať domov, na druhý koniec republiky. Po strastiplnej ceste, o ktorej sa viacerí vyjadrili ako o ideálnom scenári pre

film, som zazvonil v Žiline na dvere bytu v ktorom som predtým býval, ale ten už obývali cudzí ľudia. Nemal som ešte 9 rokov, zostal som na ulici bez rodičov a domova... S prosbou som zašiel do sirotinca. Kruh sa uzavrel, Odyssea, ktorú som absolvoval skončila tam, kde začala. S láskavým súhlasom Matky Predstavenej som sa znovu stal chovancom sirotinca. Dozvedel som sa, že pochádzam zo židovskej rodiny, ktorá síce ešte roky pred vojnou konvertovala na rímsko-katolícke vierovyznanie, ale protižidovské zákony nepoznali výnimku.

Počas dlhých rokov života, ktoré mi Osud dožičil, som sa o veci verejné vôbec nezaujímal. Bol som príslušník výsadkového vojska, športoval som, mojim povoláním bola chirurgia. Keď sa prirodzeným spôsobom skončilo moje celoživotné povolanie bol som udivený, čo všetko sa za roky od mojej mladosti v oblasti techniky vytvorilo. Ale s nie menším prekvapením som zistil, že na strane druhej, ignorácia rozvoja duševných hodnôt má globálne za následok ťažký intelektuálny debakel a že klasické piliere spoločnosti sa otriasajú v základoch. Kedysi som bol presvedčený, že ľudstvo si z katastrofálnych následkov 2. svetovej vojny zobralo trvalé poučenie. S ľútosťou konštatujem, že som sa mýlil. Tí čo sa poučili už tu nie sú; vyrojili sa takí, pre ktorých základné pravidlá, na ktorých stojí svetový poriadok neznamená nič a ktorí pri súčasnom stupni všeobecnej neucty k pravým hodnotám zarážajúco ľahko manipulujú masy, aby videli veci tak, ako to vyhovuje ich zhubným zámerom. To bola aj zákerná podstata realizácie holokaustu, komunistických

represálií v rokoch päťdesiatych a to je aj v pozadí hrôz, ktoré sa dejú nebezpečne blízko nás v súčasnosti! V takejto situácii nikto nemá právo byť pasívny! Mlčiaca väčšina je to, čo uzurpátori moci v rúchu mesiášov najviac potrebujú. Necítim sa byť kompetentný niekoho poučovať, čo iné však môže zamedziť ceste do pekiel, ako všetkými možnými spôsobmi realizovať zvýšenie kultúrnej a politickej gramotnosti spoločnosti a nutnosť vstevovania kritického myslenia mládeži od najmladších vekových kategórií.

Mám pravdepodobne poslednú príležitosť v mene nás, čo sme mali to šťastie prežiť, pokloniť sa pamiatke všetkých, ktorí z náboženských, rasových, politických a iných dôvodov tu v gete, alebo v Malej pevnosti trpeli, alebo boli zavraždení, alebo boli odvezení do niektorého vyhľadovacieho tábora. Súciť si zaslúžia aj preživší; pre viacerých po návrate nebolo jednoduché bez strechy nad hlavou, bez prostriedkov a bez vyvraždených rodín zaradiť sa do normálneho života. Mnohí preto boli nútení opustiť svoju vlasť a hľadať si domov inde. Slovom hymnickej piesne: „Kto nad krivdou biednych slzu vyroní, tomu moja pieseň slávou

zazvoní“... si dovoluji aj z tohto miesta vyjadriť najhlbšiu úctu, obdiv a vďaka statočným spoluobyvateľom Česka a Slovenska, ktorí nezištne riskovali životy svoje a svojich rodín ukrývaním prenasledovaných ľudí, ktorých zachraňovali napriek tomu,

že ich nikdy nevideli a nepoznali ich. Na konci života sa človek zvykne obzrieť. Bilancuje aký bol, či len dostával a bral, alebo aj niečo dával; z hľadiska vyššieho princípu by to malo byť v rovnováhe. Nikdy nie je neskoro a nie je toho potrebné veľa;

láska, priateľstvo a porozumenie sú tými najcennejšími darmi, ktoré si ľudia navzájom môžu dať. Robme ľudí okolo seba lepšími, nezištne si pomáhajme, rozdávajme nádej a úsmev a *Prijde jaro přijde, bude zase máj, rozkvitnou se louky, rozkvitne se háj.*

Po skončení oficiálnej časti tryzny pozval prezident republiky sedm preživších šoa (Jána Hanáka, Ditu Krausovou, Lucii Ledererovou, Hanu Sternlichtovou, Judis Urbanovou, Michaelu Vidlákovou a Petra Vogela) ke krátkému setkání nad šálkem kávy.

Tryzna v Terezíně se konala, tak jako každý rok, třetí neděli v květnu na závěr Mezinárodních pamětních dní odboje jako odkaz tzv. Buchenwaldské přísahy. Celostátní akce jako výraz úcty a připomenutí památky obětí nacistického Německa. Jejím obsahem bylo prohlášení osvobozených vězňů koncentračního tábora Buchenwald v roce 1945, že neustanou v připomínání válečných událostí, dokud nebudou vymýceny všechny kořeny nacismu.

Nedělní slavnostní program byl doplněn o hudební matiné, na němž vystoupila mezzosopranistka Edita Adlerová s kytarovým duem Manera.

Také letos vypravila Tereziánská iniciativa z Prahy do Terezína (a zpět) autobus pro všechny zájemce.

Letošní vzpomínkovou akci zorganizoval Památník Terezín ve spolupráci s Ústeckým krajem, městem Terezín, Federací židovských obcí v ČR a Tereziánskou iniciativou.

Záštitu nad konáním Tereziánské tryzny převzal ministr kultury ČR Martin Baxa.

MINISTERSTVO
KULTURY

Ústecký kraj

FEDERACE
ŽIDOVSKÝCH OBCÍ
V ČESKÉ REPUBLICE

**Tereziánská
iniciativa**

Příjemný koncert

Eva Benešová

Dne 23. 3. 2023 zahrála skupina Nešama jidiš, ladino a hebrejské písně v Salonu Letná v Praze 7 v plném obsazení – Jana Žalská (harmonika, zpěv), Zuzana Wirthová (tamburína), Karolína Vančurová (housle).

Všechny jsou dlouholeté hráčky i jiných uskupení. Koncert pro spřízněné a zpívající publikum. Písně vyvěrající z kořenů roztroušeného a pronásledováním zdevastovaného národa vracejí život dříve a bohaté diaspoře roztroušené po celém světě. S nimi

se sice nevrací ztracené komunity a jednotlivé životy, ale na koncertě Nešamy tryská neslazený pramen, který je alespoň připomenut. Klub byl plný a dobrovolné vstupné bude využito pro nahrávku kapely ve studiu.

POZVÁNKA NA SNĚM TEREZIÁNSKÉ INICIATIVY

Sněm Tereziánské iniciativy se koná v úterý 24. října 2023
od 10.00 hodin v zasedací místnosti FŽO
ve 3. patře v Maiselově ulici 18, Praha 1.

Od května 2022 do května 2023 na stránkách Tereziňské iniciativy

Číslo 110 – květen 2022

Na titulní stránce je fotografie Jiřího Štrébla při čtení jmen židovských obětí holocaustu na Jom ha-Šoa v Pinkasově synagoze v Praze, uvnitř čísla je reportáž ze slavnostního setkání v Senátu Parlamentu ČR, Jom ha-šoa v Terezíně a v Praze na náměstí Jiřího z Poděbrad. V Památníku Terezín se uskutečnil pietní akt u příležitosti 80. výročí deportací židů ze Slovenska, jehož se zúčastnila také delegace Tereziňské iniciativy.

V dubnu se konal tradiční průvod Prahou pod již vžitým označením Všichni jsme lidé. Pochod byl ukončen setkáním Kulturou proti antisemitismu ve Valdštejnské zahradě.

Symfonie Kaddish otevřela srdce Pražanů, kterou v rámci cyklu Musica non grata uvedl v české premiéře Orchestr Národního divadla. V Divadle Ma pod názvem Adresát neznámý předvedli dva herci na minimalistické scéně pozoruhodné představení.

Památníku Terezín je 75 let a u příležitosti tohoto jubilea se setkali současní i bývalí zaměstnanci PT s hosty z řad spolupracujících organizací. V květnu se konala již tradiční Tereziňská trýzna, tentokrát doplněná o dvě významné akce – předání svítek tóry, zachráněných z tehdejšího protektorátu a restaurovaných ve Velké Británii, do rukou zástupců Beit Terezín a koncertu norské zpěvačky Bente Kahan.

Číslo 111 – srpen 2022

Srpnové číslo začíná výsledky soutěžního dialogu o rekonstrukci Muzea ghetta v Terezíně. Vítězem mezinárodní soutěže o nejlepší architektonický návrh se stal ateliér SKUPINA pod vedením Marcely Steinbachové. Na plánovanou rekonstrukci byly však i negativní ohlasy několika přeživších.

Na podzim 2022 připravila Musica non grata několik operních představení, z nichž asi nejpozoruhodnější byl Ples v hotelu Savoy, uvedený ve státní opěře ND.

Koncert Dagmar Peckové k uctění památky červencové tragédie tereziňského rodinného tábora v Osvětimi, při níž zemřelo 3 500 obětí se konal v Malé dvoraně Veletržního paláce v Praze.

V Památníku Terezín byly předány ceny výhercům literární a výtvarné soutěže, kterou PT každoročně vyhláší.

V tomto čísle jsme také přinesli smutné zprávy o úmrtí Felixe Kolmera, Hany Hnátové a Lisy Mikové.

Číslo 112 – listopad 2022

V říjnu se konal sněm Tereziňské iniciativy v zasedacím sále FŽO v Maiselově ulici. Na sněmu, jako obvykle, vyslechli účastníci zprávu předsednictva, zprávu o hospodaření TI v uplynulém roce a zprávu revizní komise.

Pod titulkem Nebuďte lhostejní, lhostejnost zabíjí, jsme otiskli reportáž z 16. zasedání Mezinárodního osvětimského výboru, který se konal v září v Osvětimi. Vystoupení čtyřčlenné české delegace bylo úspěšné.

V září se také uskutečnil první ročník festivalu židovské kultury ŠTETL FEST 2022 Brno.

Ani letos členové Tereziňské iniciativy nezapomněli na zahájení transportů před 81 lety a uctili památku židovských obětí na Novém židovském hřbitově na Vinohradech, u pamětní desky na zdi hotelu v Holešovicích a den jsme ukončili Bubnováním v Bubnech.

V časopise se čtenáři seznámili s činností Spolku Synagoga Klatovy a Spolku Tikkun v Pacově a Černovicích.

Listopadové číslo přineslo i zprávu o divadelních představeních – Show Dr. Ruth v Divadle v Řeznické, Sejdeme se v Argentině Divadla MA a Kabaretu Winton ve Švandově divadle. Vydání přineslo i recenzi knihy Dity Krausové: Život s Otou.

Číslo 113 – leden 2023

V Senátu PČR se 27. ledna sešli už po osmnácté členové Tereziňské iniciativy, senátoři a senátorky, velvyslanci

Terezínská iniciativa 113
ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ květen 2023

SENATE
Markéta Pokorová Adamová, Dita Krausová, Alica Sigmund Hrávková

V Senátu PČR se 27. ledna sešli členové Terezínské iniciativy, senátoři a senátorky, velvyslanci a velvyslankyně, vrchní zemský rabín, kardinál a další významné osobnosti kulturního, politického a náboženského života.

Milad Vysvětil, Petr Popoušek

Terezínská iniciativa 114
ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ březen 2023

Foto: Marek Zeman

V Pinkasově synagoze v Praze se 8. března konala tradiční tryzna za terezínský rodinný tábor v Osvětimi-Březince.
Za tři tisíce sedm set devadesát dvě oběti.

Terezínská iniciativa 115
ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ květen 2023

V neděli 21. května se konala tradiční Terezínská tryzna, již se také zúčastnil prezident České republiky.
Foto: Radim Nýtl, Památník Terezín

a velvyslankyně, vrchní zemský rabín a kardinál a další osobnosti kulturního i politického života, aby si připomněli osvobození Osvětimi.

Památník Terezín a Institut Terezínské iniciativy seznámily čtenáře se svou činností v uplynulém roce.

Mámina židovská škola byl titulěk vzpomínky členky druhé generace na učitelku, která učila děti nejen ve škole, ale později i v bytě svých rodičů. Na únorové premiéry upozornilo Národní divadlo a projekt Musica non grata.

Ve stručnosti se čtenáři seznámili s činností Maximilian-Kolbe-Werk, skončil pátý ročník festivalu Věčná naděje, ale před námi je šestý ročník, který přináší řadu zajímavých hudebních zážitků. Jedním z nich je ...a bolelo nebe, představení, které uspořádala Paměť národa a které předvedli členové Dismanova souboru.

Na Hagiboru uspořádala výstavu Jana Dubová. Navždy nás opustila Bohunda Havránková, dlouholetá členka předsednictva Terezínské iniciativy.

Číslo 114 – březen 2023

Tradičně uspořádala Terezínská iniciativa 8. března tryznu za terezínský rodinný tábor v Pinkasově synagoze v Praze. Hlavní projev přednesla prof. Helena Illnerová, která vzpomínala na svého tatínka a na celou rodinu. Tryzny se zúčastnily velvyslankyně Státu Izrael, zástupkyně velvyslance Spolkové republiky Německo a velvyslankyně Rakouské republiky.

O činnosti v minulém období čtenáře informovali zástupci Federace židovských obcí v ČR a Židovského muzea v Praze.

Musica non grata pozvala čtenáře na cyklus představení ve Státní opeře a informovala o operním titulu Šaty dělají člověka. V rámci festivalu Věčná naděje redakce časopisu psala o Verdiho Requiem v historickém provedení z roku 1943 z terezínského ghetta – po osmdesáti letech.

Vojtěch Blodig dostal z rukou francouzského velvyslance v Praze Řád čestné legie. Slavnostního předávání se zúčastnil

zástupce TI. U příležitosti svátku TU BIŠVAT se konal pod názvem Společná budoucnost benefiční společenský večer pod patronací ministra zahraničí, kterého se také zúčastnili zástupci TI.

Dvoustranu uprostřed čísla tvořil rozhovor s Danielem Hrbkem, ředitelem Švandova divadla na Smíchově.

V tomto vydání byly otištěny také recenze tří knížek, které nás svou tematikou zajímají. Upozornění na nový webový zpravodaj, na novou internetovou stránku Terezínské iniciativy a připomenutí nedožitých stých narozenin Jana Horala březnové vydání časopis uzavřelo.

Číslo 115 – květen 2023

Květnové číslo, které právě držíte v ruce, přináší čtenářům vzpomínku na pamětní den Jom ha-Šoa, jak se konal v Pinkasově synagoze v Praze, v Památníku Terezín, na náměstí Jiřího z Poděbrad v Praze a v Chocni.

Třetí květnovou neděli jsme se sešli na Národním hřbitově před Malou pevností v Terezíně na tradiční Terezínské tryzně. Hlavní projev přednesl nově zvolený prezident České republiky Petr Pavel. Jeho text jsme na stránkách časopisu zveřejnili.

V dubnu se jsme také pochodovali z Kafkova náměstí pod transparentem Všichni jsme lidi do Valdštejnské zahrady, kde jsme se zúčastnili pravidelného setkání Kulturou proti antisemitismu.

Hvězda pod tíhou hvězdy byl název prezentace zajímavé výstavy, která se zaměřovala na vztah Československa ke Státu Izrael v době od vzniku Izraele až po současnost. Pořadatelem výstavy byl Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.

Ve Státní opeře zazněl v cyklu Musica non grata působivý koncert Ženy v hudbě, připomněli jsme 110 let od narození básníka Hanuše Bonna a mimo studentských prací na téma Malovat a přežít časopis přinesl i upozornění na novou knihu Davida Borka, zpravodaje ČT na Blízkém východě, Moje roky v Izraeli.

Všichni jsme lidi a Kulturou proti antisemitismu – letos už po dvacáté

Michaela Vidláková, foto: Zdeněk Hanák

Letos opět organizuje ICEJ, Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém, záslužnou akci. Již po dvacáté se v Praze na Malém náměstí scházejí lidé s transparenty a izraelskými vlajkami, aby se zúčastnili Pochodu dobré vůle s tak krásným heslem: „Všichni jsme lidi“. S touto ústřední myšlenkou, která spojuje lidi různých vyznání a národů v úsilí bojovat s antisemitismem, který i tolik let poté, co se lidstvo dozvědělo o hrůze holocaustu, stále a znovu existuje a v poslední době ještě více sílí a narůstá, dostává nové podoby.

Na schodech kostela sv. Mikuláše se letos 16. 4. ve 14 hod., dva dny před vzpomínkovým dnem Jom ha-Šoa ve ha-gvura, rozezněl hlas Michala Foršta s písní Šalom, Jerušalajim (Mír s tebou, Jerušaléme) a po přivítání účastníků se asi 300 lidí vydává na cestu někdejší židovskou čtvrtí k náměstí Jana Palacha. V čele transparent s názvem manifestačního pochodu, v rukou účastníků vlají vlajky, izraelské, české, německé a jedna zvláštní, spojující vlajky dvě: německou s izraelskou – něco kdysi naprosto nemyslitelného... Nesou ji studenti z Německa, kteří přijeli, aby ukázali, že dnes v Německu žijí lidé, kteří nepodléhají nacistické ideologii svých předků a že ne všichni se poddávají onomu neblahému protižidovskému a protiizraelskému trendu posledních let.

Zástup zastavil na náměstí a chvílemi nesměle přizvukuje hudebnímu vystoupení Michala Foršta a Ludmily Hejretové. Píseň s refrémem: „Zpívám tu píseň, kterou zpíval můj děda, zpíval ji můj táta a teď ji zpívám já“ zpívá o nezdolnosti židovského lidu, který se nedal zlomit vším utrpením a vražděním, o tom, že Am Jisrael chaj (Izraelský národ žije).

Pochod pak pokračoval do Valdštejnské zahrady, kde pod tradiční

záštitou Senátu ČR proběhl další program. Zazněly šofary, Michal Foršt zazpíval „Ose šalom bimromav“ (Ten, kdo dává mír – závěr modlitby Kadiš), z reproduktoru se ozval pozdrav z Izraele a poté moderátorka Veronika Sedláčková postupně zvala na podium jednotlivé řečníky: místopředsedu Senátu Jiřího Drahoše, primátora Prahy Bohuslava Svobodu, velvyslankyni Státu Izrael Annu Azari, ředitele Židovského muzea Leoše Pavláta, ředitele ICEJ Mojžíra Kalluse. Společným tématem řečníků je varování před současným nárůstem antisemitismu, výzva k boji proti němu, nutnost jednat, bojovat proti zlu, jak zní i Burkeho citát, motto této akce: „K vítězství zla postačí, když slušní lidé nedělají nic.“ Mluvčí

ocenili, že tato akce je vedena pokojně, s důrazem na kulturu, poukázali na křesťansko-židovské kořeny evropské kultury. Není tu jen antisemitismus mezi lidmi, existuje i mezinárodní politický antisemitismus patrný zejména z pohledu na počet protiizraelských prohlášení v OSN, na bojkot a další protiizraelské kroky v různých organizacích a zemích. Tím víc je nutno vysoce hodnotit, že existuje i taková organizace jako je ICEJ, bojující za právo Židů a Izraele na existenci. Jako ukázkou aktivní pomoci publikum ještě spatřilo z videa haifský domov pro seniory přeživší šoa, financovaný právě ICEJ.

Kulturní program spočíval na rodině Helgy Hoškové-Weissovové, přeživší šoa. Zatímco akademická malířka Helga, dnes více než 93letá, seděla v publiku s jednou ze svých vnuček, její syn Jiří Hošek a vnučka Dominika Weissová-Hošková a její čtyři děti, Helžina právnučata, temperamentně zahráli a zazpívali známou Tereziňskou hymnu. V tu chvíli si právě člověk nejvíc uvědomoval, jak málo stačilo – jen mávnutí jednoho zločince na jinou stranu – a žádný z těchto umělců by se nenarodil... Příběh o svém přežití vyprávěla Helga sama – ovšem zazněl z videa natočeného při její besedě ve škole v Rokycanech. Další video ukázalo české a izraelské děti, které zazpívaly zhudebněnou báseň tereziňských dětských autorů „Myška“. Mluvené části byly proloženy koncertními vložkami obou cellistů, mj. zahráli i známé Bruchovo Kol nidrej. Velice dojemně zapůsobily básně zavražděného tatínka Helgy, Oty Weisse, které procítěně přednesl herec Jan Potměšil, rovněž tradiční účastník akce.

Závěrem zazněla výzva ukázat sympatie zveřejněním své fotografie s izraelskou vlajkou na sociálních sítích. Jedna taková společná fotografie mnoha účastníků vznikla hned na místě. A nakonec pozvání: „Za rok znovu na shledanou na akci Kulturou proti antisemitismu!“

Všichni jsme lidi

Dominika Weissová-Hošková s dětmi

Společná fotografie

Hvězda pod tíhou hvězdy

Tomáš Kraus, foto Michal Stránský

V polovině letošního března proběhla pod tímto názvem v prostorách Židovské radnice v Maiselově ulici prezentace velmi zajímavé výstavy. Ta se zaměřuje na vztah Československa ke Státu Izrael, ale také na situaci místní židovské komunity, a to v období po tragédii holocaustu do pádu komunismu.

Je to dáno časovým vymezením, které je hlavní náplní činnosti pořadatele výstavy, kterým je Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu (ÚDV), tedy útvaru Policie ČR, konkrétně Služby kriminální policie a vyšetřování. Tato instituce se zaměřuje na trestné činy, které byly spáchány od únorového převratu roku 1948 do listopadu 1989 a pokud je to možné, dává podněty k zahájení trestního řízení proti konkrétním pachatelům. Nezabývá se tedy holocaustem jako takovým, ale v mnoha případech jeho důsledky a přesahy do éry komunistického Československa.

K tomu, aby Úřad mohl zahájit trestní stíhání, je zapotřebí pečlivá dokumentace a detailní archivní průzkum. Úřad tak pracuje často se vzácnými historickými dokumenty, které doposud zůstávaly veřejnosti neznámými. Jejich zpřístupnění bylo jedním z motivů výstavy. Ta vznikla u příležitosti 25. výročí obnovení česko-izraelských diplomatických vztahů. Na 20 panelech s kopiemi dobových archivních materiálů a fotografií je tu představen vývoj vztahů mezi oběma zeměmi. Jakousi předehrou může být panel, věnovaný historické návštěvě prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka v tehdejším mandátním území Palestina a jeho vztahu k Židům. Další panely prezentují v chronologickém pořadí známé a dnes často oceňované události: proces uznání židovského státu Československem v květnu roku 1948, problematiku vývozu zbraní, výcvik izraelských

vojáků a pilotů. Jsou tu představeny politické a vojenské osobnosti, které významně zasáhly do celého procesu, je tu panel s životopisy tří významných izraelských letců, kteří prošli výcvikem v Československu. Samostatný panel je pak věnován

organizování jednotky židovských dobrovolníků a součástí expozice je i krátký dokumentární film *Zbraně pro Haganu*.

Další panely popisují a zaznamenávají postupný rozpad přátelství a spolupráce obou zemí na pozadí vývoje mezinárodních vztahů, který vrcholí v Československu antisemitickými procesy s Rudolfem Slánským a dalšími obžalovanými, předznamenávající otevřené nepřátelství vůči Izraeli. I přes zachování určitých kulturních vztahů v průběhu 60. let je toto období poznamenáno změnou celkového postoje sovětského bloku k Izraeli, vrcholem je oficiální přerušování diplomatických styků v r. 1967. Období 70. let je pak ve znamení akce Státní bezpečnosti pod krycím názvem „Pavouk“, která – vycházejíc i z válečné dokumentace – měla za úkol sestavit seznam všech Židů, žijících na území ČSR. Následuje šikana a perzekuce občanů židovského původu ze strany bezpečnostního aparátu Československé socialistické republiky v 70. a 80. letech a operativní a sledovací akce StB v dobách tzv. normalizace.

Další část je pak věnována obnovení diplomatických styků se Státem Izrael po pádu komunistického režimu, jmenování velvyslance Izraele v Československu, cestě prezidenta Václava Havla do Svaté země, jakož i dalším událostem z nedávné doby. Nechybí panel, věnovaný udělení vyznamenání „Spravedlivý mezi národy“ památníku Jad Vašem Karlu Košvancovi, in memoriam, atd.

Davidova hvězda pod tíhou hvězdy rudé je tak významným počinem Úřadu, pod vedením jeho ředitelky Dr. Evy Michálkové, ale i důležitým svědectvím o událostech druhé poloviny 20. století, které ovlivnily životy celé židovské komunity v tehdejším Československu. Díky zvolenému formátu jde o výstavu putovní a ÚDV předpokládá, že ji může v budoucnu poskytnout zájemcům u nás i v zahraničí.

Národní divadlo

opera

UVÁDÍME
VE STÁTNI
OPĚŘE

REISSEROVÁ
KAPRÁLOVÁ
MACONCHY
PEJAČEVIĆ

Ženy v hudbě

Zahajovací koncert
16. dubna 2023, 19.00

Viktorija Žadko, dirigentka
Kateřina Kněžíková, soprán
Clélia Iruzun, klavír
Orchestr Státní opery

musicanongrata.cz

S podporou:

Velvyslanectví
Spolkové republiky Německo
Praha

GENERÁLNÍ PARTNER

OFICIÁLNÍ PĚTILÉVÁ KARTA

SKODA

ARICOMA

PARTNER PŘEHÉROVÝCH MĚČEKŮ

GRAFICKÝ ŽEJBLON PĚTR HUBAL, FOTOMAX

Musica non grata zahájila cyklus Ženy v hudbě

Ženy-skladatelky spojené s českým uměleckým prostředím, jež komponovaly na pozadí rodícího se nového společenského i politického uspořádání Evropy první poloviny 20. století, představí projekt Musica non grata v rámci cyklu Ženy v hudbě. Zazní díla Julie Reisserové, Vítězslavy Kaprálové, Slávy Vorlové, Elizabeth Maconchy, Dory Pejačević nebo Leny Stein-Schneider. Řada skladeb těchto autorek se vrátí na koncertní pódia v novodobých premiérách.

Jedním z předem definovaných cílů projektu Musica non grata bylo a je znovuobjevování tvorby a životních osudů ženských skladatelek, které mají vazbu na české kulturní prostředí a ve své době se zasloužily o propagaci české hudby či české skladatelské školy ve světě, navzdory genderovým překážkám. Velká část jejich tvorby, či dokonce jejich jména, jsou dnes prakticky zapomenuta. Proto jsme se těmto průkopnicím ženského uměleckého hnutí rozhodli v roce 2023 věnovat sérii koncertů s názvem *Ženy v hudbě*,“ představuje základní myšlenku cyklu umělecký ředitel Opery Národního divadla a Státní opery **Per Boye Hansen**. „Cílem našeho společného projektu Musica non grata je představit širokému publiku tvorbu umělců, kteří byli pronásledováni nacistickým režimem a jejich díla byla zakazována. Velkou část z nich tvořily ženy. Proto mě těší, že Musica non grata věnuje jejich tvorbě samostatnou řadu,“ dodává **J. E. Andreas Künne**, velvyslanec Spolkové republiky Německo v České republice.

V minulosti se již Musica non grata tématu žen-skladatelek věnovala: v roce 2020 připomněla v rámci svého zahajovacího koncertu dílo Vítězslavy Kaprálové a v srpnu 2021 nabídla průřez komorní tvorbou českých skladatelek komponujících zhruba mezi léty 1870 až 1970. Pod hlavičkou *Ženy v hudbě* nyní nabídne tři projekty: *Ženy v hudbě / Zahajovací koncert* 16. dubna ve Státní opeře, komorní koncert *Ženy v hudbě / Esquisses* 23. května v Goethe-Institutu v Praze a v průběhu podzimu 2023 dramatické zpracování pohádky *Zlatovláska* autorky **Leny Stein-Schneider** určené dětem mateřských škol a prvního stupně základních škol.

Zahajovací koncert cyklu *Ženy v hudbě* 16. dubna ve Státní opeře nabídl skladby **Vítězslavy Kaprálové**, **Dory Pejačević**, **Elizabeth Maconchy** a **Julie Reisserové**, jejichž orchestrální díla představil v novodobých premiérách. „Zmizení jména Julie Reisserové z hudební mapy Československa bylo pravděpodobně způsobeno jak její předčasnou smrtí a zákazem veřejného provozování jejich děl v Československé republice po roce 1948, tak i nedostupností notového materiálu,“ říká muzikolog **Jean-Paul Montagnier**, autor připravované monografie Julie Reisserové a kritické edice jejích skladeb, která nově vychází v nakladatelství Ries & Erler. „Julie Reisserová byla společně s Vítězslavou Kaprálovou druhou českou skladatelkou, které se podařilo ve 30. letech minulého století prosadit v mezinárodním měřítku,“ dodává dramaturg cyklu *Ženy v hudbě* **Kai Hinrich**

Müller. „Například *Pastorale maritimo* zaznělo ve druhé polovině 30. let ve Vídni, Bratislavě nebo v Paříži, kde je dirigoval Charles Munch. V písňovém cyklu *Březzen*, který zazpívala sopranistka **Kateřina Kněžíková** za doprovodu **Orchestrů Státní opery** pod taktovkou laureátky Mezinárodní soutěže Artura Toscaniniho, dirigentky **Viktorije Žaďko**, Reisserová uplatnila i svůj mimořádný literární talent,“ dodává Kai Hinrich Müller. Zahajovací koncert připoměl také světovou premiéru *Concertina pro klavír a komorní orchestr* britské skladatelky, nositelky titulu Dáma-komandérka Řádu britského impéria, **Elizabeth Maconchy**, který v roce 1930 v Praze premiéroval klavírista Erwin Schulhoff a dirigent Karel Boleslav Jiráček, u něhož Maconchy v Praze studovala v rámci půlročního stipendijního pobytu. Sólistkou koncertu byla brazilská klavíristka **Clélia Iruzun**, držitelka nominace na International Classical Music Awards. „Na diváky čeká fascinující hudba: moderní, různorodá, částečně avantgardní a v každém ohledu okouzující!“ uzavírá Kai Hinrich Müller program zahajovacího koncertu cyklu *Ženy v hudbě*.

PROGRAM CYKLU:

■ Ženy v hudbě / Zahajovací koncert

Ne 16. dubna 2023 od 19 hodin, Státní opera. Díla Julie Reisserové, Vítězslavy Kaprálové, Dory Pejačević a Elizabeth Maconchy.

Účinkují: Viktorija Žaďko (dirigentka), Kateřina Kněžíková (soprán), Clélia Iruzun (klavír), Orchestr Státní opery.

■ Ženy v hudbě / Esquisses

Út 23. května 2023 od 19 hodin, Goethe-Institut v Praze. Díla Julie Reisserové, Vítězslavy Kaprálové, Slávy Vorlové, Agnes Tyrrell a Nadii Boulanger.

■ Ženy v hudbě / Zlatovláska

Podzim 2023, projekt pro školy. Dramatické zpracování pohádky se zpěvy Leny Stein-Schneider, internované v letech 1942 až 1945 v terezínském ghettu.

Studentské literární a výtvarné práce oceněné v soutěži Památníku Terezií na téma: Malovat a přežít

Vzpomínky

Silvie Hamplová, 16 let, Gymnázium Varnsdorf (2. kategorie, 6. místo)

Zdůvodnění hodnotící poroty: Vyprávění.

Dobré propojení minulosti se současností prostřednictvím rodinné historie.

Bylo slunečné zimní pondělí a sedmnáctiletá Sandie šla ze školy ke svojí prababičce. Měla na svém tyrkysovém svetru připevněnou modro-žlutou dvoukoloru, byla na levé straně, tam kde je srdce. Sandie se hluboko uvnitř bála a každým dnem v posledním měsíci se trápila čím dál více, stejně jako každý, kdo žije v Evropě. Propukla totiž válka, která začala bitvou, již někteří nazývají bitvou o Kyjev. Bylo to 24. února roku 2022. Tehdy se spouště lidem změnil život.

Kyjev leží v nádherné zemi Ukrajině, kde žilo mnoho dobrých lidí. Zaútočil na ně člověk, který nemá lidské srdce, je to diktátor, zastánce šíření lží a porušování lidských práv. Ukrajínští obyvatelé teď trpí, rodiny nemohou být se svými otci a většina z nich neví, kde jsou, nebo jestli žijí. Zemřelo opravdu hodně nevinných obyvatel, děti se rodí ve stanicích metra, které nejsou sterilní a toto prostředí může ublížit jak miminkům, tak jejich maminkám. První, co tito tvorečci slyší, jsou výbuchy bomb a řev sirén. Lidé, kteří stále žijí na Ukrajině, nevědí, kam se mají schovat, aby je netrefila bomba, která jim kdykoliv může zničit domov. Kvůli této válce utíkají ukrajinské ženy, děti a muži, kteří nemohou bojovat, do jiných zemí, aby se ukryli před válkou. Pro ty, kteří zůstali na Ukrajině, se v zemích, které poskytují bezpečné zázemí, vytvářejí sbírky, kam lidé nosí humanitární pomoc. I město, které je pro Sandie rodné, takto pomáhá.

Sandie mířila ke své prababičce a myslela na to, jak může ještě pomoci Ukrajině. Míjela trafikou, náměstí a uvědomovala si, jak je vděčná, že nad zemí, kde žije, nelétají bombardéry a nejezdí tam tanky. Dostala se až k malé samoobsluze, kde se rozhodla své milované babičce koupit její oblíbené květiny a bonboniéru.

Když konečně dorazila na místo, uviděla svoji prababičku, jak sedí na gauči jako obvykle elegantně oblečenou, ale tentokrát měla hlavu zabořenou v rukách a očividně se bála. Sandie babičku pozdravila a prababička se zvedla, ztlumila rádio, kde běžely zprávy a odpověděla své pravnučce zpět. Její pozdrav měl něco do sebe, byl uhlazený a zdvořilý, ale také byl plný lásky.

Sandie dala prababičce květiny do vázy a uvařila oběma čaj. Vždy s prababičkou popíjela čaj a povídaly si spolu a poslouchaly staré desky, které měly své kouzlo. Vždy jí prababička vyprávěla, co dělala po válce jako mladá, vždy se moc nasmály, ale nikdy pravnučce mnoho nevyprávěla, co bylo za války nebo před ní.

Prababička se jako vždy usadila na křeslo, které bylo zjevně velice kvalitní, bylo tam totiž od dob, co Sandie pamatovala a dosud nemělo ani škrábnutí. Pravnučka si jako obvykle zabrala pohovku a dala prababičce na konferenční stoleček bonboniéru. Babička se usmála a poděkovala, po chvíli se zvedla a odešla do ložnice. Za chvíli se vrátila a podala Sandie nějaké papírové desky. Byly v nich nějaké kresby, které vyzařovaly veliký talent, ale jejich pointa byla poněkud chmurná a špatně se na ně dívalo. Když pravnučka otočila některou z těch kreseb, zahlédla monogram SHB a pod ním stál rok a místo. Sandie se vlily slzy do očí a podívala se na svou prababičku, ta se na ni smutně usmála a poznamenala, že musí vědět, co se dělo za druhé světové války od někoho, kdo tu dobu opravdu zažil. Rodina, ze které Sandie pocházela, samozřejmě věděla o tom, že jejich milovaná prababička prožila při válce otřesné chvíle a tak se o tom zřídka kdy mluvilo. Jen Sandie se dnes dozví, co přesně se prababičce dělo. Tedy prababička usoudila, že je čas začít své vyprávění.

Narodila jsem se do poměrně bohaté židovské rodiny v roce 1923. Měla jsem šťastné dětství. Maminka a tatínek mě brávali každých 14 dnů do biografu. To víš, bylo to zlatá doba první republiky v Československu a rozkvétalo herectví. Samozřejmě ne každý se měl dobře, moje milá holčičko, ale tak to bylo. Měla jsem po svém pokoji vylepené fotky filmových hvězd, například fotku Adiny Mandlové, Oldřicha Nového nebo Nataši Gollové. Dokonce tam chvíli měla místo i Lída Baarová, ale ve čtyřiatřicátém jsem ji strhla ze zdi. Jak už víš, dva roky zpět, tedy v roce 1932 se v Německu ujal moci Hitler a právě v tom roce 1934 se Baarová začala paktovat s nacisty. Tehdy se všichni lidé a nejenom židé báli nejhoršího – oprávněně. V roce 1939 sem totiž vpadl Hitler a okupoval zemi, ve které jsme žili a která nám byla domovem. Jako svoji obhajobu hlásal záchranu utlačovaných Němců v českoněmeckém pohraničí, v Sudetech.

Báli jsme se, celá moje rodina. Začala se objevovat upozornění, která nám Židům zakazovala vstup na určitá místa. Tatínka vyloučili z práce – čekali jsme to nejhorší. Tenkrát mi bylo stejně jako tobě. Byl to rok 1940 a válčilo se už rok. Maminka tehdy přišla domů uplakaná a v ruce držela tři dopisy, které dala tatínkovi. Tatínek si je s rozklepanýma rukama převzal, otočil je a přečetl tři jména. „Salome Hannah Braunerová, Rút Anika Braunerová, Eliáš Levi Brauner.“

Pak se s vyděšenou tváří sesunul na zem. Určitě ti milá Sandie došlo, co dopisy obsahovaly.

Tatínek myslel nejdříve na to, že se schováme a přečkáme válku v úkrytu, kde nás nenajdou. Maminka s tatínkem ten den přemýšleli, co udělají. Další den už u nás ale zvonili dva důstojníci s nápisem SS na čepicích a vše bylo tak rychlé, že jsme už nestihli vyřešit, co uděláme dál. Naházeli jsme do tří kufrů věci, které nám přišli v tu chvíli důležité a najednou jsme seděli v nějakém voze, kde bylo nejméně dalších dvacet osob. Vůz nás vezl někam do neznáma a já jsem seděla mezi maminkou a tatínkem a pevně jsem se jich držela. Pořád jsem se na ně střídavě dívala, maminka plakala a tatínek měl slzy v očích.

Po delší době, kdy jsme se kodrcaly tím vozem kamsi, jsme dorazili na místo a surově nás vyhodili z vozu a oznámili nám, že jsme v Terezíně. U nějaké brány nás evidovali a ptali se na jména a na profese. Tatínek býval zubař a maminka bývala zdravotní sestra. Poslali je tak do terezínské ošetrovny. A nejspíše to mamince zachránilo život. Já jsem jim pověděla, že jsem teprve studentka na lékařské fakultě.

V další chvíli jsme už byli rozděleni, ale s maminkou jsem zůstala. V baráku mi vždy dávala rady, jak se mám chovat, abych nešla rovnou na smrt a dávala mi nějaké jídlo navíc, které mi posílal tatínek, když někde nějaké našel u pacienta, který už nebyl schopný jíst. Bohužel tatínka jsem za války viděla naposledy ten den, kdy nás zapisovali do těch papírů. S maminkou jsme pak po válce našli jeho jméno na seznamu mrtvých z Buchenwaldu od Červeného kříže.

Jednou večer přišla maminka do našeho baráku se slzami v očích. Řekla mi, že tatínek ten den nebyl vůbec na ošetrovně. Rozbrečela jsem se a maminka mě začala utěšovat, protože bych z toho měla problém. Moje maminka tam pro mě dělala, co mohla, byla pro mě jako světýlko na konci tmavého tunelu a já byla světýlkem jí. Vzájemně jsme si pomáhaly a ona mě neustále ochraňovala, ať se dělo, co se dělo.

Půl roku po našem příjezdu si tam přizvali důstojníci další důstojníky. Tihle tyrani si vždy a v každém lágru vybírali dívky a ženy, které jim dělaly milenky. Když jsme stály nahé v nástupu doslova všechny vězeňkyně v táboře, doufala jsem a přála si to z celého srdce, aby si žádný z nich nevybral maminku, anebo mě, i když jsem věděla, že by nám to mohlo pomoci zajistit naše životy. Moje přání se mi nesplnilo...

Takový blondatý vysoký Němec, který se mi hnusil jen od pohledu, se začal mezi námi procházet. Zastavil se u mě a u maminky. Podíval se na ni a pak na mě. Chytil maminku ostře za tvář a zeptal se jí, jestli jsem její dcera, maminka roztřeseným hlasem odpověděla tiché „ja“ a Němec ji pustil, ukazováčkem zvedl můj skloněný obličej a usmál se na mě, vzal mi hrubě ruku a protáhl mě mezi ostatními vězeňkyněmi. Když dorazil ke svým druhům, pořád mě táhl za ruku a řekl ostatním, že vypadám stejně jako moje máma, ale v mladší verzi, a proto si bere mě a všichni ti hňupové se začali smát.

Za každou chvíli, kterou jsem trávila v jeho pokoji, jsem dostávala papír a nějaké jídlo. Byla jsem pak jeho milenkou až téměř do konce války. Po psychické i fyzické stránce jsem ztrácela síly. Když si pro mě přišel poprvé, ptal se na mé jméno, tichounce jsem mu odpověděla na otázku a on se

spokojeně usmál, od té doby jsem ten obličej nenáviděla. Ten den jsem dostala tužku a papír. Večer jsme pak s maminkou kreslily na papír zjevy, které jsme viděly v táboře. Kreslení nám dodávalo sílu, protože nám dodávalo často naději, že až vylezeme z toho pekla, ukážeme světu, tu hrůzu, kterou působila ta monstra nevinným lidem. Naději a důvod pro co žít jsme viděly jedna v druhé a obě pak pro obrázky, které vznikly na místě, kam nikdo nechce znovu vkročit. Některé z těch obrázků ale obsahují kresbu světa, který vznikl v našich představách, svět, který jsme si přály.

Ten Němec, který si mě brávil do svého apartmá, se jmenoval Hanz. Vždy mě nechal si ořezat tužku a při tom se mě vyptával na různé věci. On byl z těch lepších, a možná proto mi dával více zbytků jídla, abych se mohla rozdělit s maminkou, asi nám chtěl pomoci. Ale i přes to jsem ho nenáviděla. Jednoho večera jsem se ho zeptala, proč nám pomáhá. Odpověděl, že se to sice nemá, ale že mě miluje. Od té doby mi to říkal pokaždé, když pro mě poslal. Nebylo mi to k ničemu, i když to tvrdil, tak tvrdil také to, že nám nemůže více pomoci. Byla jsem moc zmatená.

Po druhém roce na tom místě jsme s maminkou potřebovaly už jen jídlo, pití, tužku a papír, který nám čím dál více ubýval. A tak jsem se jednoho dne rozhodla udělat smělý čin. Ten den, kdy jsem byla přivolána do pokoje německého důstojníka, jsem si jako obvykle sedla k odpadkovému koši a vzala jsem si ořezávací a začala jsem si brousit tužku. Pak jsem se otočila směrem k Hanzovi a usmála jsem se na něj. Pak jsem začala mluvit svojí nejistou němčinou. Ptala jsem se, co jsem měla udělat, aby mi dával více jídla a papíru. Sedl si na postel a ruce si složil do klína. Usmál se na mě a pak vstal a odvedl mě zpět do baráku. Další den mě odvedl za stavení, kde jsme jako vězeňkyně bydlely a řekl mi, ať mu s sebou vezmu všechny naše kresby. V jeho pokoji si je prohlédl a pak dlouhou dobu přecházel po pokoji. Nakonec jsem se vrátila za maminkou s několika kusy papíru a zbytkem nějakého jídla. Tak jsem se bála, že když jsem přišla do našeho stavení ani jsem si nevšimla, jestli jsem toho papíru měla více nebo jako vždy jen jednu otrhanou stránku papíru.

Asi třetím rokem toho podivného přežívání bylo jasné, že jsme s maminkou neskončily v selekci ještě ani jednou. Nebyly jsme ani jednou ve skupině vězňů a vězeňkyň, která byla poslána dál a tudíž rovnou na smrt. A musíš vědět milá Sandie, že i když jsme se s maminkou měly lépe než jiní vězni, sotva jsme přežívaly. Postupně jsme ztrácely naději. Ta poslední kapka té naděje ale zůstávala, její existence byla založena na kreslení a na tom, že jsme věděly, že s maminkou musíme žít jedna pro druhou.

A po dlouhé době, která se pomalu vlekla a byla provázena stereotypním každodenním životem, začal řídit v Terezíně tyfus. Maminka pracovala v ošetrovně, jak už víš. Hodně jsem se obávala, že onemocní. Hanz sice zařídil, aby maminka občas dostala práci u švadlen, aby neriskovala život u nemocných, ale i tak na ošetrovně trávila mnoho času, a tak jsem se bála čím dál více. A z téhle doby pochází většina kreseb, s maminkou jsme se bály tolik, že jsme často probdělly noci, které jsme strávily kreslením až do dob, kdy se brzy ráno v lágru rozezněly sirény jako budík pro všechny vězně. Ten krásný život, který jsme si vysnily na obrázcích ►

a každým dnem jsme s maminkou začaly doufat a přát si, aby to všechno už skončilo, a my jsme mohly jít domů. Tenkrát jsme netušily, že už je skoro konec války. Pohled na moji maminku byl úděsný. Tváře měla propadlé, ruce měla sedřené a byla vyhublá, v propadlé tváři se zračil strach a pod jejíma velikýma očima měla tmavé kruhy z vyčerpání. Byla úplně vysílená a unavená, přála jsem si, aby to všechno ten den už skončilo.

U Hanze na stole ležel kalendář, a tak jsem v průběhu války věděla, jaký je rok a den. Tehdy, když jsem byla v Hanzově pokoji naposledy, mi připadal nervózní. Cítila jsem se tak zvláštně a někde hluboko jsem tušila, že se něco děje. Byl to večer 7. května 1945. Další den ráno se po lágru nerozezněly sirény na znamení začátku nového dne. Když jsem se ten den ráno probudila, v baráku bylo několik dalších žen. Byla jsem velice zmatená, protože tam nebyla maminka a tak jsem začala kreslit její portrét. Pamatovala jsem si, jak vypadá do detailů, protože byla jediná osoba v mém životě za války, na kterou jsem se dívala s láskou. Po několika desítkách minut jsem spatřila Hanze, který držel maminku u sebe, a rozhlížel se. Došlo mi, že hledá mě a tak jsem za ním došla. Vzal mě za ruku a odtáhl mě a mou maminku do nějaké místnosti a nervózně nám nakázal, ať tu zůstaneme do té doby, než si pro nás přijde. Chvilíčku na to se vrátil a donesl nám tužku a všechny naše kresby, které jsme schovávaly ve skulince za místem, kde jsme spaly. Pak nám ještě dal kousek chleba. Znovu nás ujistil, že se pro nás vrátí, ať do té doby nikam nechodíme. Byly jsme obě neuvěřitelně zmatené a bály jsme se tak moc, že jsme poslechny.

Zrovna když jsem dokreslila svoji poslední kresbu – kresbu své maminky, uslyšely jsme v dálce zvuk tanků a vojenské techniky. Začaly jsme se bát, ale po chvíli jsme zjistily, že v ten den se už dostaneme z toho strašného místa. Slyšely jsme, jak nějací vojáci křičeli na německé důstojníky a pak čím dál víc hlasů, mluvících jinou řečí, než německou. Maminka se na mě usmála a řekla mi: „Moje zlatá holčičko, dnes začneme vše znovu.“ A políbila mě na čelo. Ztěžka vstala a podala mi svou ruku na pomoc, když mi pomohla vstát, vzala jsem kresby a nechala jsem tam kus toho chleba a tužku. Ruku v ruce jsem vyšla s maminkou z místnosti. Oděné ve špinavém, děravém a páchnoucím oblečení, jsme vyšly na nám dobře známý dvůr, kde pobíhali muži a ženy oděné v uniformách spojenecké strany a pomáhali všem lidem, kteří sotva popadali dech. Nás se ujal nějaký voják, který nás odvedl k bráně, kterou jsme vstoupily do továrny na neštěstí a z níž jsme na začátku května roku 1945 také vystoupily. Ten voják k nám přistoupil a s přízvukem nám česky řekl: „Dámy, jste volné!“ V našich očích se objevily slzy, slzy štěstí. Chvilí jsme se na sebe usmívaly a pak jsem maminku objala.

Voják nás nasměroval do nějaké vesnice a odešel, aniž by si vyslechl naše poděkování a vděčnost za záchranu našich životů. Několik metrů za branou jsme uviděly vlak, na kterém odjížděli němečtí důstojníci a mezi nimi jsem spatřila i Hanze. Když si mě všiml a podíval se na mě, zjistila jsem, že mu tekly slzy po tvářích. Jsem mu vděčná, že nám trochu pomáhal, ale když si vybavím jeho tvář, sevře se mi žaludek a naskočí mi husí kůže.

Na cestě se nás nečekaně ujaly zdravotnice ve světle modré uniformě. Odvedly nás na ošetrovnu, kde nám doktoři podali nějaké vitamíny, léky a dali nám najíst. Nechali si nás tam asi dva týdny. Mezitím jsme ale zjistily, že náš tatínek je pravděpodobně mrtvý. Totiž, když jsem přistoupila k jedné tabuli a začala pročitat seznamy jmen na tabulkách, které na nich visely, narazila jsem na seznam jmen z Buchenwaldu a našla jsem jméno tatínka. V tu chvíli se mi podlomila kolena a pak už si jen vzpomínám, že jsem se probudila na své posteli v ošetrovně. Když jsem otevřela oči, tak se na mě maminka usmála a podala mi tabletku obsahující nějaké vitamíny se slovy, že prý mi ji má dát až se probudím. Když jsme s maminkou odcházely, potkalo nás štěstí. Ve dveřích do ošetrovny stála ta milá, nám dobře známá postava, stál tam můj tatínek Levi a usmíval se na nás. Vzal nás obě do náruče a já jsem ani jednoho nechtěla pustit z objetí. Později nám tatínek objasnil, že v Buchenwaldu se mu podařilo získat pozici zdravotníka a později utéct. Svě pyžamo s číslem předal jinému vězni, aby mu mohlo pomoci zajistit jeho život, ale nejspíše ten vězeň zemřel, a tak se číslo na pyžamu toho vězně po válce přeměnilo na tatínkovo jméno a zapsalo se na seznam lidí, kteří v tom táboře zemřeli.

Záhy po té, co jsme opustili ošetrovnu, jsme odpulili do Anglie. Tam jsem zjistila, že jsem byla v jiném stavu. To dítě jsem si ale nenechala, protože bych musela vychovávat dítě německého důstojníka, který tyranizoval spoustu jiných lidí. Když začaly soudy s nacistickými zločinci, jeden ze soudů si vyžádal kresby, které jsme s maminkou nakreslily jako jeden z důkazů. Kresby nám vrátili v třiašedesátém roce. Já jsem vystudovala vysokou školu a potkala jsem tvého pradědečka Williho. Začal se mi plnit můj vykreslený svět. Za Williho jsem se provdala a narodila se nám tvoje babička, s Willim jsme ji pojmenovali po našich maminkách, tedy Rút Izabela. Byla moje štěstíčko, dávala jsem jí lásku, jako mě to naučila moje maminka a učila jsem ji, aby si nesmírně vážila štěstí, které má.

Tvoje babička dostudovala uměleckou vysokou školu, kde potkala tehdy začínajícího mladého profesora matematiky. Jmenoval Gilbert. Zanedlouho po svatbě přišel na svět tvůj tatínek. Dostal jméno Eliáš. Když bylo tvému tatínkovi kolem šesti let, tak jsme se s Willim vrátili zpět do Česka, tenkrát ještě Československa. Tvůj tatínek Eliáš se k nám nastěhoval o několik let později, když šel studovat sem na vysokou školu. Potkal tady tvoji maminku Nicol, nebyla Židovka, ale už od začátku se mi líbila, byla sympatická, pěkná a měla srdce na správném místě a doteď má. Byli do sebe tak zamilovaní, že rok na to, co se potkali, se vzali. A hned ten další ses nám narodila ty. Tvůj tatínek a maminka se shodli na tvém jméně skoro hned, ale Nicol, tvoje maminka, ti chtěla dát i mé jméno, na mou počest, a tak jsem ti prababičkou i jmenovkyní.

Když prababička dovyprávěla, Sandie na ni s prázdným výrazem zírala. Po chvíli se zvedla a pevně ji objala, ten den se jí od prababičky vůbec nechtělo jít domů. V té chvíli, kdy prababičku držela, si Sandie Rút uvědomila, že je šťastná a že si váží všeho štěstí, které má a že je neskutečně vděčná za to, že má milující rodinu a útulný domov.

Prababička pak ještě dopověděla pár vět:

Víš Sandie, nikdy bych neřekla, že lidé stejné národnosti, jaké byli i ti, kteří nás vysvobodili, jsou schopni nejdříve přivést Československo a spoustu dalších států na pokraj zničení a teď dokonce zničí tolik nevinných lidí a jejich domovy. A také si možná říkáš, jak nám mohlo dávat naději pouhé kreslení. Víš, každý, kdo to peklo přežil, měl něco jiného, co mu dodávalo sílu. Těch aktivit ale bylo málo. Nám pomohlo kreslení, někomu zpěv a velice malému množství lidí se podařilo uprchnout, jako se to podařilo tatínkovi. A ti, co zůstali živí až do konce, úplně všichni,

a bylo nás smutně málo, jsme měli aspoň malinko naděje v sobě. A tam na tom úžasném místě nám ji přinášela činnost, která nám dávala aspoň trochu odpočinku a ve které jsme viděli budoucnost, další den, kdy tu činnost můžeme znovu zopakovat, to nám dalo naději, že pokud přečkáme ještě několik dalších a dalších dní, to vše nakonec skončí. A víš, holčičko, když máš aspoň kousek naděje v sobě, tak ti to dodává sílu, když máš aspoň trochu síly a naděje, přežiješ a v takto těžkých chvílích ti k tomu pomůže například jen notový zápis nebo právě papír a tužka.

Obrazy minulosti

Gabriela Žáčková, 14 let, Jubilejní základní škola svatováclavská ve Strýčicích, Hluboká nad Vltavou (1. kategorie, 6. místo)

Zdůvodnění hodnotící poroty: Vyprávění o tom, jak autorku zasáhla návštěva galerie obrázků dětí z KT. Text, který se nesnaží zalíbit za každou cenu, o to více je však uvěřitelný.

„Historie je učitelkou života“ – Marcus Tullius Cicero

Byl ráno, jeden z typických školních dní. Avšak dnešek byl něčím jiný – naše třída měla dnes namísto obvyklého programu naplánovanou prohlídku galerie, kde se vystavovaly obrazy dětí z koncentračních táborů. Nemělo se jednat o nějak úžasnou prohlídku, už jen téma a neustálý dozor učitelů i mimo školu nezněl jako nejlákavější nabídka. Ne, že by se pár lidí netěšilo, například dějepisárka, která o prohlídce vyprávěla už od začátku školního roku a vypadala, že se snad její v bílých kudrlinách schovaná hlava, překypující všemi možnými fakty o tomto tématu, zcela nafoukne a její malinkaté brýle tak strefí někoho z jejich kolegů. To, jak nadšeně všechny své vědomosti převypravovala znovu a znovu a její mozek loudil další a další vzpomínky, bylo až protivné. Také pár žáků se těšilo. Ti, kteří se tetelili blahem už jen z pocitu toho, že nemuseli vláčet ty těžké tašky plné učení. Dále opravdoví zájemci o historii – bylo vtipné pozorovat jejich skrytou soutěživost, když se snažili cestou do galerie vyjmenovat alespoň nějakou knihu, či dokumentární film, které by staříčka a všeznalá vyučující neznala. Poslední skupinou bylo pár umělecky nadaných, poslala je učitelka výtvarky, ti si už od rána navzájem vysvětlovali významy barev na obrázcích, jaké pocity se v nich skrývají. Jako by to bylo tajemství.

Já jsem nebyla ani v jedné z oněch skupinek. Vlastně jsem netušila, co mě čeká. Ale zrovna já schytala to nejhorší místo v autobuse – uprostřed všech těchto upovídáných lidí. Od jednoho z nich jsem naštěstí alespoň vyzjistila, kam to vlastně jedeme. Uvědomovala jsem si, jak zvláštní a vlastně citlivá výstava je, týkala se přeci jen ještě horší doby, ale nijak zvlášť jsem o tom nepřemýšlela. *Proč přemýšlet nad tím, co už se stalo, když je to minulostí, která se nemůže změnit! Proč brát ohledy na historii?*

Autobus projel městem až k obrovské honosné budově s *powerpointovými* poutači okolo, hlásajícími názvy konajících se výstav. Nad světlou, krémovou, renesančně zdobenou galerií se vznášely pochmurně zbarvené mraky. Jako by se

do nich promítaly moje myšlenky, či snad nálada výstavy, na kterou jsme mířili?

Vnitřek galerie byl stejný jako téměř všechny, co jsme kdy navštívili. Rovné dřevěné lino s matným leskem a bílé zdi, na kterých byly precizně usazené obrazy. Průvodčův hlas, jenž přednášel svůj dlouhý naučený monolog, se mísil s dialogy ostatních. Byl tu obrovský šum a já se jen chtěla z toho chumlu lidí vymotat pryč. Šikovně jsem se propletla skrz. Až na konci jsem klopýtla. A jak se jedna má noha snažila co nejrychleji šlápnout na nějaké volné místo, aby tělo udrželo balanc, pohlédla jsem před sebe a zprvu myslela, že hledím do zrcadla. Na zdi visel obrázek kreslený uhlíky. Postavy na obrázku – vysoké, s širokými rameny a ve stejných uniformách – jako by byly rozestoupeny okolo mě. Hlavou mi proběhlo jedno slovo – *strach*. Dítě, které obrázek malovalo, muselo mít strach z oněch lidí okolo. Trošku mi to připomínalo ten pocit úzkosti, když se jako malí ztratíte v davu, všude hory obrovsky vypadajících lidí, kterým nejste ani po kolena. Zhluboka dýcháte, snažíte se zadržet pláč, srdce vám divoce buší a zoufale se snažíte pohledem najít rodiče. *Oni je ale nemohli najít*, naskočila mi další myšlenka. Vůbec jsem nechápala, jak to, že jsem si tuto informaci pamatovala. Jejich rodiče byli pryč, někdy i tisíce kilometrů. Někdy je již chránili jen shora, shlíželi na smutné osudy svých dětí.

Pošla jsem od obrazu a začala se rozhlížet po dalších. Některé připomínaly jen čmáranice, jiné byly potřhané či pomačkané, ale všechny jako by byly takové... hořké. Tu byla malůvka prosluněné zahrady, na níž byly postavičky s kulatými očima a velkými šťastnými úsměvy – rodina. Jinde zase ulice, ve kterých děti pravděpodobně vyrůstaly. Také jsem zahlédla obrázek jídla. Ten, kdo to maloval, snad měl hlad. Tyhle kresby měly melancholický nádech. Bylo na nich něco ponurého, ale i veselého. Jako paprsky slunce na začátku jara. Naděj v lepší zítřky, v opětovné shledání ztraceného. Pak tu byly ale i kresby, které mi braly dech. Byly ostrým ►

střípkem minulosti, mrazilo z toho. Obrazy bezmoci, beznaděje těch, kteří věděli, že nic lepšího nepříjde. Že je nikdo nezachrání. Velké postavy, ležící těla, na nic čekající lidé...

Některé obrázky byly podobné, jiné zcela originální, ale ze všech jako by zdmi křičely hlasy oněch dětí: „Já chci domů!“ a zase a zase... Nikdo z nich neprahl po zlatě. Nikdo z nich neprahl po téhle bídě, které se jim dostalo. Všichni jen chtěli zpět do svého ztraceného světa, za svými rodinami, přáteli, zvířaty, známými domy a ulicemi. Ochutnat znova jídlo od maminky, jíst s rodinou, cítit objetí svých blízkých. Chtěli zpět svůj domov. Chtěli *domů*. Až když jsem teď stála tady, viděla ony smutné obrázky, a i pár fotek dětí z koncentračních táborů, plně na mě dolehla tíha minulosti. „Jak toto může udělat člověk člověku?“ ptala jsem se. Jak jeden může sebrat druhému to nejcennější? Jeho zdraví a domov?

V duchu jsem se oklepala, když mi hlavou probleskla myšlenka. Jen představa toho, jak jsem na jejich místě, mi

přišla zoufalá. Daleko ode všeho, co je mi blízké. Sevřel se mi nad tím žaludek. Instinktivně jsem pohlédla nahoru, když mi myslí prolétla prosba, abych já, ani nikdo jiný tohle už nikdy nemusel zažít. Teď jsem tu byla já, kdo měl tu samou pošetilou věc, která vás držela při životě i na úplné hraně. *Naději*. Doufala jsem, že toto všechno už je minulostí. Teď už jsem pochopila – ten pocit, když na něco přijdete, když přiložíte puzzlík do skládačky, je tak povznášející a osvobozující, přichází zcela znenadání – co je ten důvod, proč o tomto všem mluvíme. Proč se učíme i ty děsivé části dějin, které by se už nikdy neměly opakovat. Právě proto, aby se již neopakovaly. Aby byly poučením. Aby se lidé nepřeli. Aby lidstvo dělalo pokroky. Abychom neopakovali chyby jiných. Abychom nebrali ostatním to, co je nám všem nejcennější. Abychom ostatní nepřipravovali o domov. Historii není dobré jen znát. Je dobré se z ní poučit. Umíme to?

Hanuš Bonn – básník tragického osudu

Dne 5. července t. r. si připomeneme 110 deset let od narození básníka Hanuše Bonna. Jeho velmi krátký a pohnutý život je nutno si stále připomínat, neboť se v něm odráží tragédie tehdejší doby.

Bonn se narodil v roce 1913 v Teplicích do židovské rodiny úředníka, která byla orientována více na německé než české prostředí. V Praze vystudoval gymnasium v Truhlářské ulici a následně právnickou fakultu UK, jejíž studia dokončil v roce 1938. Práva vystudoval spíše na přání rodičů, jeho hlavním zájmem byla poezie. Té se věnoval zcela, a to již od svých 15 let. Od roku 1927 byl přispěvatelem Studentského časopisu, v pozdějších letech publikoval básně v Lidových novinách, Literárních novinách, Kvartu, Kritickém měsíčníku i jinde. V roce 1936 mu vychází za jeho života první a jediná knižně vydaná sbírka Tolik krajín, v roce 1938 jeho překlad poezie primitivních národů Daleký hlas. Jako většina literátů rád navštěvoval pražské kavárny. K jeho nejoblíbenějším náleželo Metro, kavárna YMCA Na Poříčí, Unionka či Slávie. Jak vzpomíná Zdeněk Urbánek, byl častým hostem pražské novoměstské kavárny Na Zbořenci, kde přišel do styku s Pavlem Tigridem. K jeho nejbližším literárním přátelům náležel především Egon Hostovský nebo Jiří Valja, mezi jeho přátele náleželi i Zdeněk Urbánek, Kamil Bednář a samozřejmě Jiří Orten. Znal se dobře s Františkem Kainarem, k jeho přátelům náležel dále František Halas. Bonn se hlásil k českému židovství.

Se svou budoucí manželkou Evou, rozenou Begmannovou, se seznámil v říjnu 1938.

Svatba se konala dne 29. října 1939 na židovské radnici v Maiselově ulici. Osudové pro Bonna bylo, že obdržel od vedoucího pražské židovské obce Dr. Fr. Weidmanna nabídku, aby se stal šéfem oddělení pro vystěhování židů. V roce 1940 bylo oddělení Hanuše Bonna na ŽO přeměněno z oddělení pro vystěhování na oddělení pro registraci. Podzim 1941 byl pro Hanuše Bonna ve znamení graduujících tragických událostí. Koncem září došlo k incidentu se šéfem ústředny SS Rahmem, který tvrdil, že oddělení registrace vedené Bonnem funguje špatně. Dne 8. října byli Hanuš Bonn a jeho zástupce oddělení Emil Kafka zatčeni a Hanuš Bonn byl poté převezen do koncentračního tábora Mauthausen, kde 20. října umírá.

Část osobní a literární pozůstalosti básníka je dnes uložena v Památníku národního písemnictví. Jedná se o jeho korespondenci nebo rukopisy jeho básní. Další část je v majetku rodiny jeho bývalé manželky Evy. Hanuš Bonn zemřel, ale žije dál svým dílem. Posmrtně bylo vydáno třikrát. V roce 1947 vyšel prozatím nejobsáhlejší soubor Bonnova díla s celkem 151 básněmi, další výběr z Bonnových básní v počtu 102 byl vydán v roce 1995, v roce 2017 vyšel další skromný výběr. Hanuš Bonn náležel k meziválečné nekomunistické intelektuální elitě této země.

Svatební hostina Hanuše Bonna a Evy Bergmannové, Bonnové, Hotel Paříž, rok 1939

Pavel Kroupa

Neuvěřitelné setkání – Mámina židovská škola

(k textu v TI č. 113)

Mám vždycky velkou radost, když se nad uveřejněným příspěvkem v našem časopise rozvine plodná a věcná diskuse, nebo když se dají lidé dohromady (to v případech, když jeden hledá druhého) nebo když se přihlásí (jako v tomto případě) žáci a žákyně k dceři někdejší učitelky, která kdysi učila na židovské škole v *Jáchymce* a později v bytě v *Pobřežní 2*.

Navíc i já se k učitelce *Kořátkové*, rozené *Neumannové*, také hlásím, protože o mnoho let později učila na stejné škole, kam jsem devět let docházel. A jen tak mimochodem

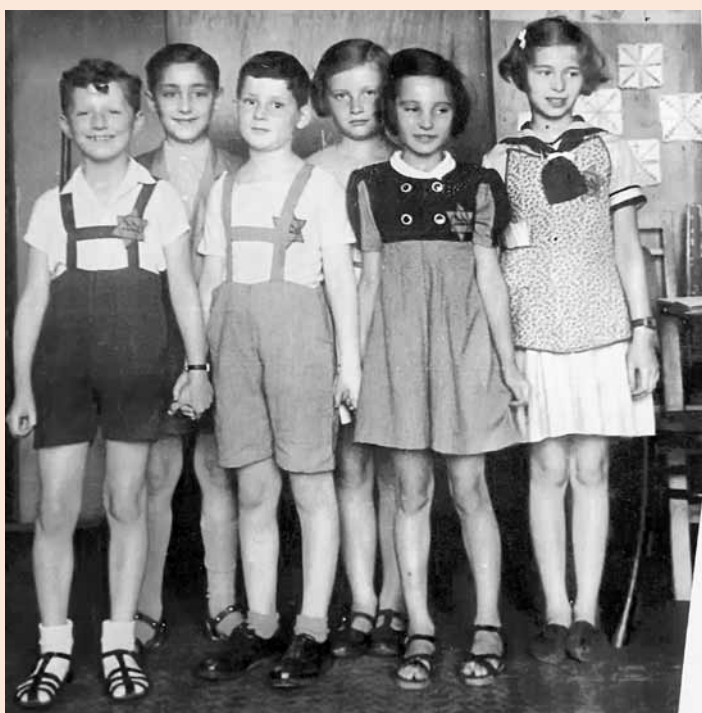

Foto z r. 1942, první zleva je *Rolfi Wiener*, čtvrtá zleva je *Růženka Friedová* (později *Blechová*)

Zleva: *Alena* a *Rolfi Wiener*, *Růženka Blechová* a *Madla Wawerková*

– pro ty z vás, kteří si vzpomenou na naši členku *Evu Štichovou* – obě učitelky byly kolegyně ze sborovny.

Michal Stránský

A teď k tomu, co se po uveřejnění článku v čísle 113 skutečně stalo. Píše nám autorka vzpomínky, respektive upomínky na máminu židovskou školu:

„Její dva velmi živoucí žáci (žáci mé mámy) se přihlásili! *Růženka Blechová-Friedová* a *Rolfi Wiener*. Holčička a kluk z fotky. Po 80 letech.

Čekali na mne doma u paní *Blechové* a s nimi paní *Alena*, *Rolfova* životní partnerka, a pan *Stanislav*, syn paní *Blechové*, který nad námi všemi bděl a také fotografoval.

Laskavé přijetí a pohazení po tváři... Moc dobré pohoštění a fantastická bílá kytka v květináči!

Trochu nadpozemský pocit blízkosti.

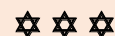
Každý z jejich osudů vydá na román.

A v roli zástupkyně své mladé mámy z r. 1942 jsem byla já, pětasedmdesátiletá mladice.

Ani si tu poctu nezasloužím.

Po *neuvěřitelném setkání* jsme se všichni domluvili, že první společná schůzka rozhodně nebude poslední, ale že v nich budeme pokračovat. Máme si totiž co říct.“

Madla Wawerková

Předsednictvo Tereziánské iniciativy

vás zve do *Pinkasovy synagogy v Praze* na tradiční vzpomínku na vyvraždění rodinného tábora v *Osvětimi-Březince* ve středu 8. března 2023 v 10 hodin.

Tato pozvánka mne přiměla k tomu, abych se vydala do Prahy. Každá židovská rodina má svůj příběh a v tom mém hraje svou úlohu právě i vyvraždění rodinného tábora v *Osvětimi-Březince*. V noci 8. března 1944 bylo zavražděno celkem 3792 mužů, žen a dětí. Ta dvojka na konci mi navždy bude připomínat, že tam zemřely i dvě členky naší rodiny – moje prateta *Hilda* s 11letou dcerkou *Editou*. Jejich manžel a otec zemřel již o dva roky dříve v *Nisku* nad *Sanem*.

Obřad, kterého jsem byla v *Pinkasově synagoze* svědkem, byl pro mne proto velice důležitý. Po úvodu *PhDr. Michala Stránského* zapálila svíčky za oběti šoa jeho vnučka *Hana*. Bylo to nádherné a dojemné gesto od tak mladé dívky.

Slova paní profesorky *Heleny Illnerové* a vzpomínka na osud jejího tatínka mne jen utvrdila v tom, jak je důležité si hrůzy, které se děly během války a které brutálně zasáhly do osudů milionů Židů, připomínat.

Celá akce byla velmi důstojnou vzpomínkou na všechny oběti šoa a já za ni pořadatelům moc děkuji.

P. S. Jak moc důležitá akce to byla nejen pro mne, jsem se ujistila ve chvíli, kdy se jeden člen naší obce, který se vzpomínky také zúčastnil, zmínil, že tam na zdi *Pinkasovy synagogy* konečně zjistil přesné datum úmrtí svého dědečka...

Zuzana Prudilová, Brno

MOJE ROKY V IZRAELI

Hodně upřímná knížka Davida Borka

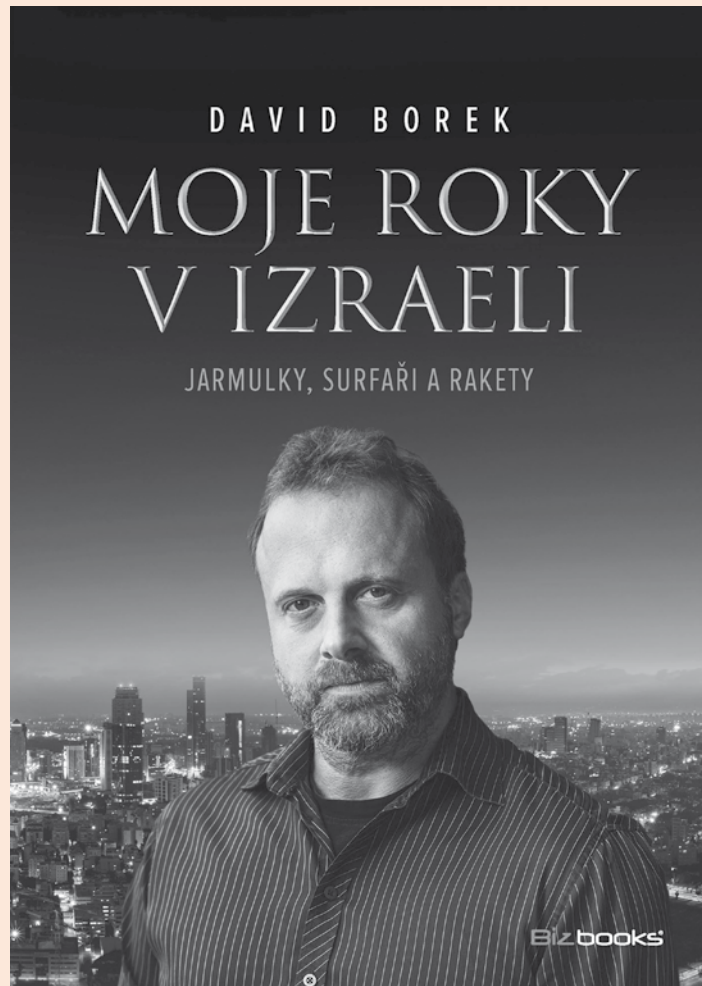
Víc jak čtvrtstoletí návštěv v Izraeli, přes dvacet let novinářiny a téměř pět let zpravodajem ČT na Blízkém východě. To jsou zkušenosti a zážitky, o něž se chce David Borek podělit ve své knize *Moje roky v Izraeli*, kterou vydává nakladatelství Bizbooks (399 Kč).

„Čechy zajímá Izrael. Kdoví, možná trochu i proto, že tu zemi není úplně snadné pochopit. Čím víc toho víte, tím méně tomu rozumíte. Moje publikace je pokusem, jak to všechno rozmotat, pojmenovat a vysvětlit. A k tomu ještě přidat i něco o mně a mé práci,“ říká David Borek a pokračuje: „Mojí pracovní metodou je upřímnost k sobě i okolí, odpor k patosu. Zálibu v pozorování svého okolí jsem asi získal prací v televizi. Rád sleduji a snažím se nepohoršovat se nad pošetilostmi a nebojovat cizí bitvy.“

V knize *Moje roky v Izraeli* se čtenář dozví nejen téměř vše o Svaté zemi, ale i o práci zpravodaje. Autor píše o izraelské mentalitě, tamní politice nebo o izraelsko-palestinském konfliktu. Nejde jen o pouhé střípky, útržkovité informace, válečné historiky nebo cestopisné vyprávění o svatých místech a kostelech ani o dějiny Izraele. Knižka představuje daleko pestřejší a přitom mnohem provázanější a kompaktnější čtení. Právě propojení roviny o životě v Izraeli a o politických a vojenských konfliktech s prací novináře dává knize něco navíc. „Ať už popisují bizarnosti a intriky izraelských volebních kampaní, své dětství v Rokycanech, dohadování s lidmi na pláži nebo benzínové stanici v Tel Avivu, reportérské zážitky z raketových náletů a emotivních demonstrací, vše spolu souvisí.“

O AUTOROVÍ:

David Borek, televizní reportér a moderátor, je téměř pět let stálým zpravodajem České televize v Izraeli a na Blízkém východě. Po absolvování oboru historie-politologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze pracoval v letech 2000 až 2002 jako reportér

zpravodajské televize TV3, později moderoval *Události*, komentáře, *Interview ČT24* a ve dvojici s Danielou Písařovicovou ranní *Studio 6*.

Eva Karasová, Albatros Media, a.s.

**TEREZÍNSKÁ INICIATIVA MÁ NOVOU INTERNETOVOU STRÁNKU NA ADRESE:
www.terezinskainiciativa.cz**

**Tereziánská
iniciativa**

Vydává Tereziánská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, 601 122 818, e-mail: terezinskainiciativa@email.cz.
Redakční rada: Tamara Pavlíčková, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účet: v CZK: 59433011/0100.

Číslo 115 vyšlo v květnu 2023.

MK ČR E 10779